

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA A JEJÍ
ČINNOST PŘI VÝKONU ALTERNATIVNÍHO
TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ**

Autor práce: Libor MATOUŠEK, DiS.

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Lukáš HERICH, DiS.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2021

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Libor MATOUŠEK, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Pířbram

Název bakalářské práce: Probační a mediační služba a její činnost při výkonu alternativního trestu domácího vězení

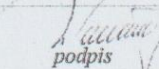

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Probation and Mediation Service and their Activities in the Execution of an Alternative Sentence of House Arrest

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

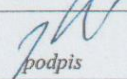
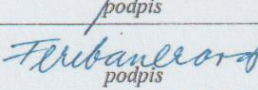
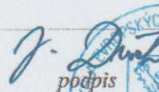
Vedoucí bakalářské práce : Mgr. Lukáš HERICH, DiS.

Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): říjen 2020

Cíl bakalářské práce: Hlavním cílem práce je analýza činnosti Probační a mediační služby při uložení a výkonu alternativního trestu domácího vězení a detailní objasnění fungování elektronického monitorovacího systému při výkonu tohoto trestu. Vedlejším cílem je představení poslání a cílů Probační a mediační služby jako relativně nové instituce na poli trestní politiky.

Student: Libor MATOUŠEK, DiS.	30.10.2020 datum	 podpis
Vedoucí práce: Mgr. Lukáš HERICH, DiS.	29.10.2020 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	23.11.20 datum	 podpis
Prorektorka pro studium a vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebauerová	1.12.20 datum	 podpis
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	1.12.20 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Lukáši HERICHOVI, DiS., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

MATOUŠEK, L. *Probační a mediační služba a její činnost při výkonu alternativního trestu domácího vězení: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z. ú., 2021. 58 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Lukáš HERICH, DiS.

Klíčová slova: Probace, mediace, alternativní tresty, alternativní trest domácí vězení, elektronický monitorovací systém.

Bakalářská práce se zabývá činností Probační a mediační služby v ČR a téma práce je zaměřeno na její činnost při uložení a výkonu alternativního trestu domácího vězení. Hlavním cílem práce je analýza činnosti Probační a mediační služby při uložení a výkonu alternativního trestu domácího vězení a detailní objasnění fungování elektronického monitorovacího systému při výkonu tohoto trestu. Vedlejším cílem je představení poslání a cílů Probační a mediační služby jako relativně nové instituce na poli trestní politiky.

ABSTRACT

MATOUŠEK, L. *Probation and Mediation Service and their Activities in the Execution of an Alternative Sentence of House Arrest: Bachelor Thesis*, České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2021. 58 p. Supervisor: Mgr. Lukáš HERICH, DiS.

Key words: Probation, mediation, alternative punishments, alternative punishment of house arrest, electronic monitoring system.

This bachelor's thesis deals with the activities of the Probation and Mediation Service of the Czech Republic and the topic of the thesis is focused on the activities of PMS in the imposition and execution of an alternative sentence of house arrest. The main goal of the thesis is to analyze the activities of the Probation and Mediation Service in the imposition and execution of an alternative sentence of house arrest and a detailed explanation of the functioning of the electronic monitoring system in the execution of this sentence. The secondary goal is to present the mission and goals of the Probation and Mediation Service as a relatively new institution in the field of criminal policy.

OBSAH

ÚVOD	9
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	10
2 HISTORICKÝ VÝVOJ PROBACE V EVROPĚ.....	11
2.1 Anglie a Wales	11
2.2 Francie	12
2.3 Německo.....	13
2.4 Rakousko	14
2.5 Švédsko a Norsko	15
3 RETRIBUTIVNÍ A RESTORATIVNÍ JUSTICE, PROBACE, MEDIACE, PAROLE	17
3.1 Retributivní justice	17
3.2 Restorativní justice	17
3.3 Probace	18
3.4 Mediace	19
3.5 Parole.....	20
4 VÝVOJ VZNIKU PROBACE A MEDIACE V ČR	22
5 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA V ČR.....	24
5.1 Činnost probační a mediační služby.....	24
6 ALTERNATIVNÍ TRESTY	27
Druhy alternativních trestů.....	28
6.1 Domácí vězení	28
6.1.1 Nahrazení vazby dohledem	30
6.2 Historie trestu domácího vězení	30
6.3 Podmínky k uložení trestu domácího vězení.....	31
6.4 Institut předběžného šetření.....	33
6.5 Výkon trestu domácího vězení	35
6.5.1 Odklad a přerušení výkonu TDV	36

6.5.2	Změny podmínek výkonu TDV	36
6.5.3	Přeměna výkonu TDV.....	37
6.6	Kontrola výkonu trestu domácího vězení.....	37
6.7	Úhrada nákladů.....	39
6.8	Dohoda o součinnosti	39
7	ELEKTRONICKÝ MONITOROVACÍ SYSTÉM.....	41
7.1	Historie elektronického monitoringu.....	41
7.2	Příprava podkladů pro uložení elektronické kontroly pomocí EMS	42
7.2.1	Úvodní konzultace	42
7.2.2	Návštěva v místě bydliště monitorované osoby.....	42
7.2.3	Zpracování stanoviska PMS.....	43
7.3	Technické zajištění monitoringu	43
7.3.1	Náramek BLUtag INT.....	43
7.3.2	Základnová stanice BLUbox.....	44
7.3.3	Koncové zařízení – komunikátor	45
7.3.4	Koncové zařízení – vzdálené testování na alkohol	46
7.3.5	Operační středisko.....	47
7.4	Využívání elektronického monitoringu v ČR	48
	ZÁVĚR	51
	Seznam použitých zdrojů	54

ÚVOD

Téma „Probační a mediační služba“ (dále jen PMS) s detailnějším zaměřením na její činnost při výkonu alternativního trestu domácího vězení (dále jen TDV) a jeho elektronického monitoringu pomocí elektronického monitorovacího systému (dále jen EMS) bylo autorem zvoleno proto, že se jedná o problematiku relativně mladou a zajímavou, neboť alternativní způsoby řešení trestních věcí v České republice jsou nedílnou a velmi důležitou součástí trestního řízení a PMS je stále se rozvíjícím prvkem naší justice umožňujícím nové, pružnější a zároveň účinnější způsoby postihu a nápravy pachatelů.

V období druhé poloviny 20. století došlo v České republice nejen k převratným politicko-ekonomickým změnám, ale i s tím souvisejícím hledáním nových forem trestního řízení, které mělo s ohledem na vyvíjející se společnost již poněkud nepružné postupy.

Nejen z uvedených důvodů bylo tedy nutné zaměřit se na změny ve výkonu spravedlnosti a přizpůsobit je novým problematikám v souvislosti s nástupem nové společensko-politické situace v naší zemi. Zejména po tzv. „Sametové revoluci“ v listopadu 1989, kdy si někteří lidé vykládali demokracii po svém, došlo k nárůstu kriminality, a tím také k větší zatíženosti orgánů činných v trestním řízení.

Autor v první části bakalářské práce v kontextu s tématem popisuje historii a vývoj probace ve vybraných evropských zemích a obecně přibližuje historii a činnost PMS v České republice s poukazem na její význam v rámci trestního řízení. Ve druhé části se již detailněji zaměřuje na analýzu ještě relativně nového alternativního trestu domácího vězení, který byl do systému dosavadních trestních sankcí zařazen s účinností od 1. ledna 2010 a na možnost a podmínky pro aplikaci elektronické kontroly výkonu tohoto trestu pomocí EMS.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Hlavním cílem práce je analýza činnosti Probační a mediační služby jakožto státní organizace, zajišťující kontrolu výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, připravující podklady pro jejich ukládání a nabízející možnost mediace mezi pachatelem a obětí za účelem urovnání následků trestného činu, s detailním rozбором činnosti při uložení a výkonu alternativního trestu domácího vězení, včetně podrobného objasnění principu elektronické kontroly výkonu tohoto trestu pomocí elektronického monitorovacího systému. Vedlejším cílem je představení poslání a cílů Probační a mediační služby jako relativně nové instituce na poli trestní politiky. Pro příklad, odkud lze čerpat zkušenosti s trestem domácího vězení, autor práce stručně přibližuje nejen historii a vývoj probace ve vybraných evropských zemích, ale i zavedení elektronického monitoringu odsouzených při výkonu tohoto trestu v těchto destinacích.

2 HISTORICKÝ VÝVOJ PROBACE V EVROPĚ

Tak, jak se od sebe jednotlivé země a národy liší svým jazykem, náboženstvím, politikou a kulturou, tak se od sebe liší i vývojem a současnou podobou probace. Zatímco v některých evropských zemích, zejména na severu Evropy, byly základy probace budovány již v 19. století, jižní Evropa začala probaci řešit až ve 20. století. V kontextu s tématem práce tato kapitola stručně popisuje jak vznik a vývoj samotné probace, tak i vývoj různých forem elektronického monitoringu odsouzených ve vybraných evropských státech.

2.1 Anglie a Wales

Ve druhé polovině 19. století lze nalézt počátek probační služby v Anglii a Walesu, neboť v roce 1879 a 1887 Parlament schválil dva zákony posilující větší pravomoci pro smírčí soudce, řešící trestné činy na nižší soudní úrovni, jelikož v té době byl jedním z problémů policejních soudců a smírčích soudů velký počet trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu. K řešení této situace přispěl peněžním darem, věnovaným Společnosti umírněných církve anglické (Church of England Temperance Society), anglický tiskař Frederick RAYNER. Díky tomuto daru byli jmenováni misionáři policejních soudů, kteří měli za úkol pomáhat delikventům sehnat ubytování a práci a tím je odvrátit od požívání alkoholu a páčání trestných činů, čímž se, de facto, tyto misionáři stali prvními průkopníky mediační služby. Poté, co se jejich práce setkala s velkým úspěchem a vláda v roce 1907 schválila Zákon o podmíněném prominutí trestu, nesměřovala už činnost misionářů jen k alkoholikům, ale soustředila se na všechny typy delikventů. Úkolem misionářů bylo pachatelům trestné činnosti radit, pomáhat jim a přátelit se s nimi. Podle Zákona o podmíněném prominutí trestu nebyl Probační příkaz trestem soudu, ale nabízel delikventům šanci se změnit, aniž by byli potrestáni soudem. Tento stav, kdy byl Probační příkaz netrestním opatřením, trval celých 84 let, až do schválení Zákona o trestním soudnictví v roce 1991, kterým získal Probační příkaz statut odsouzení. Zavedení parole a dohledu po propuštění vězňů odsouzených na doživotí v roce 1967 znamenalo zapojení probačních úředníků do hodnocení rizika nejtěžších delikventů a jejich dohledu na dlouhé období, přičemž nebyl výjimkou ani desetiletý dohled v případě klientů propuštěných z odsouzení na doživotí. Odpovědnost za další trest, výkon veřejně prospěšných prací, na sebe probační služba vzala od roku 1973 a od té doby do její správy spadalo stále více trestů. Ke konci 20. století byl zaveden systém zkušebního elektronického značkování a požadavek na monitorování názorů obětí a jejich

rodin pro případy, kdy se řešilo propuštění vězňů odsouzených za násilné a velmi vážné trestné činy. V této době měl systém trestního soudnictví také velký vliv na schválení více zákonů o trestním soudnictví, než tomu bylo za posledních 50 let. Postupnou profesionalizaci probační služby lze pozorovat mimo jiné i podle zvyšujících se nároků na odbornou a vysokoškolskou kvalifikaci jejich pracovníků. Pokud na začátku činnost probační služby vykonávali misionáři, které po válce nahradili bývalí vojáci, v 70. letech dvacátého století už bylo pro tyto pracovníky zavedeno Osvědčení o kvalifikaci v oblasti Sociální práce, později nahrazené Diplomem. Tato odbornost posílila názor, že hlavním úkolem takto školených pracovníků je delikventům pomáhat a nikoliv je kontrolovat a trestat.¹

Elektronický monitoring jako samostatný trest nebo součást jiné soudem uložené sankce používají Anglie a Wales od roku 1995, což je společně se Švédskem a Nizozemím řadí k evropským zemím, které tento systém používají nejdéle. Celkovým počtem osob monitorovaných pomocí elektronického monitorovacího systému se Anglie a Wales řadí na první místo v Evropě.²

2.2 Francie

Historii a tradici státních služeb má Francie velmi dlouhou, což platí zejména u několika tradičních probačních opatření, kterými jsou např. pokuty, krátké vazby, dohled nad „nebezpečnými“, milost a v neposlední řadě i koncept veřejně prospěšných prací. Není bez zajímavosti, že tyto iniciativy poskytovaly už v minulosti revoluční a napoleonské zákoníky. Velký vliv na vývoj probační služby ve Francii mělo italské pozitivistické hnutí, které přineslo podmíněčné propuštění a podmíněčné odsouzení pro prvopachatele a vyloučení (*vypovězení*) delikventa z určených míst. Jako zvláštní program policejního dohledu se využívalo právě vyloučení/vypovězení, jehož cílem byla prevence kriminality. Francouzská probační služba spadá do úřední moci Ministerstva spravedlnosti, není výlučně státní službou, je ale součástí Penitenciární³ správy a v 80. letech minulého století se vyvinula síť spolupráce a koordinace mezi oběma sektory. Probační služba pracuje v duchu reformního hnutí zajišťujícího výkon trestního práva na místní úrovni a rozvoj komunitního práva. V období od konce 19. století do roku 1945

¹ DERKS, J., a kol. *Probace v Evropě*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, s. 45-70.

² ČESKO. *Bezpečnostní teorie a praxe: sborník Policejní akademie ČR*. Praha: Policejní akademie České republiky, 10.2015, 2015(3), sv. 3. s. 116. Dostupné také z: WWW:<<https://ndk.cz/uuid/uuid:47cdb500-68ab-11e8-943b-5ef3fc9ae867>>.

³ Speciální péče o vězně ve vězenství.

bylo obecnou zásadou svěřit výkon péče o pachatele a porozsudkové asistence jen soukromým, převážně křesťanským charitativním organizacím. Poté, co byl v roce 1945 penitenciární systém reformován, porozsudkovou asistenci a péči vykonávaly výhradně kluby nebo společnosti. Ty se v roce 1983 sjednotily, čímž vzniklo hnutí „*Union des sociétés de patronage*“. Aby se toto hnutí mohlo rozvíjet, došlo k omezení intervence ze strany státu, který poskytoval jen pomoc finanční. V současné době už nejsou cíle probační služby zaměřeny primárně jen na pachatele, ale v souladu s ochranou komunity je jí stále častěji svěřována i ochrana oběti a společnosti. Probační služba je součástí politiky bezpečnosti komunity a vězeňská reforma přisuzuje probační službě daleko větší roli v souvislosti s bezpečností občanů, než tomu bylo dříve.⁴

Počátky používání elektronického monitoringu odsouzených ve Francii sahají do roku 2000. Systém lze aplikovat v případě náhrady vazby při podmíněném propuštění z výkonu trestu nebo při propuštění z výkonu trestu podmíněčně s uloženým dohledem. Rovněž může být elektronický monitoring užit jako alternativa k trestu monitorovaného domácího vězení. Přeměnu nepodmíněného trestu odnětí svobody na trest monitorovaného domácího vězení může navrhnout odsouzený nebo státní zástupce. I bez takového návrhu může ve Francii tento trest uložit soudce.⁵

2.3 Německo

V Německu nebyl až do začátku 20. století zájem pomáhat pachatelům trestné činnosti a stát spoléhal v jejich nápravu jen uložením a následným vykonáním trestu. Až křesťanská humanitární pomoc se stala základem poskytování podpory pachatelům trestné činnosti. V samém počátku její pomoc směřovala toliko k osobám nacházejícím se ve výkonu trestu, později se ale soustředila i na pomoc těm, kteří byli z výkonu trestu propuštěni. Ve stejné době se ale začaly v Německu objevovat i názory, že uložený trest by měl sloužit nejen jako nástroj ochrany společnosti před pachatelem, ale rovněž jako nástroj k jeho nápravě. S tímto záměrem byly ve 20. letech zřízeny v několika městech Úřady soudní podpory. Tento systém soudní podpory, kterému ale nebyla věnována velká pozornost, fungoval do roku 1933 a v následujícím období do roku 1945 byly veškeré snahy úřadu promarněny. Pro mladistvé a dospělé pachatele byla probace v německém trestním právu zavedena v roce 1953, na což v následujících letech některé země spolkového Německa reagovaly vydáním nařízení pro Probační a mediační služby a jejich

⁴ DERKS, J., a kol. *Probační služba v Evropě*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, s. 72-104.

⁵ ČESKO. *Bezpečnostní teorie a praxe: sborník Policejní akademie ČR*. Praha: Policejní akademie České republiky, 10.2015, 2015(3), sv. 3. s. 117.

organizaci. V roce 1969 došlo po reformě trestního práva ke kvalitativnímu a kvantitativnímu rozšíření probačního systému. Díky této reformě se rozšířila aplikace podmíněného prominutí trestu, parole a v neposlední řadě i podmíněné propuštění pachatele. V roce 1975 došlo k uzákonění soudní podpory a dohledu nad chováním a prostřednictvím Zákona o vězeňství z roku 1977 i k rozšíření sociální práce do vězeňských institucí. Rok 1980 přinesl rozšíření úloh v kompetenci soudní podpory a velmi významným prvkem bylo zavedení veřejně prospěšných prací „*gemeinnützige Arbeit*“ nahrazujících trest odnětí svobody. Na přelomu tisíciletí byla ze strany sociálních pracovníků věnována velká pozornost mediaci mezi pachatelem a obětí „*Täter-Opfer-Ausgleich*“ a zvýšenou pozornost na sebe upoutalo i zřízení podpory obětí „*Opferhilfe*“, ke kterému došlo v některých spolkových zemích. V této době německá probační služba, která začínala s 10 pracovníky a několika málo podmínečně odsouzenými, čítala 2 500 sociálních pracovníků vykonávajících probační dohled nad 140 000 odsouzenými.⁶

Systém elektronického monitoringu je v Německu používán relativně krátce, od roku 2010, a zejména na počátku na něj bylo nahlíženo jako na snahu státu a jiných subjektů za pomoci moderních a rychle se rozvíjejících technologií zasahovat do soukromé sféry občanů. Tento negativistický přístup evokovaly zejména vzpomínky na dřívější existenci a praktiky tajné policie „*Stasi*“. K již existujícímu institutu dohledu nad chováním pachatele byl v Německu na federální úrovni elektronický monitoring zaveden v roce 2011.⁷

2.4 Rakousko

V roce 1957 zahájila v Rakousku svoji činnost soukromá iniciativa Asociace probačních služeb a sociální práce. Pachateli, kterému byl podmíněně prominut jeho trest, popřípadě byl z trestu odnětí svobody nebo z ochranného léčení spojeného s odnětím svobody propuštěn, může soudce udělit pokyny a ustanovit probačního úředníka, je-li nutné mu zabránit v dalším páchání trestné činnosti. Probační úředník na základě toho dohlídí na to, jak si odsouzený vede v průběhu života a sleduje, jak plní soudem udělené pokyny. Nepřípustné jsou ale pokyny, které by nepříznivě zasahovaly do způsobu života odsouzeného nebo do jeho osobnostních práv, naopak může být odsouzenému nařízeno, aby bydlel na konkrétním místě, vyhnul se určitému místu, popř. styku s konkrétními osobami, nepožíval alkohol, aby se vyučil přiměřenému povolání nebo aby takové

⁶ DERKS, J., a kol. *Probace v Evropě*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, s. 106-107.

⁷ ČESKO. *Bezpečnostní teorie a praxe: sborník Policejní akademie ČR*. Praha: Policejní akademie České republiky, 10.2015, 2015(3), sv. 3. s. 118.

povolání vykonával, oznamoval každou změnu pracovního místa a svého bydliště a v neposlední řadě aby se hlásil ve stanovené době u soudu nebo na jiném určeném místě. Stejně tak může být odsouzenému uložena povinnost, aby dle svých možností uhradil způsobenou škodu.⁸

O dva roky dříve než v Německu, tedy v roce 2008, byl i v Rakousku zahájen pilotní projekt zkušebního provozu elektronického monitoringu odsouzených. Poté, co tento systém po dvou letech přešel do běžného užívání, může soudce nařídit jeho aplikaci formou samostatného trestu, popř. jako kontrolní mechanismus u jiných trestů. Po dvou letech ostrého provozu bylo pomocí elektronického monitoringu kontrolováno nejvíce osob vykonávajících trest odnětí svobody, ať už se jednalo o pachatele, kteří vykonávali trest mimo věznice nebo odsouzené, kteří byli podmíněně propuštěni. Pomocí monitorovacího systému používaného v Rakousku lze jako v jedné z mála zemí provádět i test na hladinu alkoholu v těle odsouzeného.⁹

2.5 Švédsko a Norsko

Švédsko bylo na základě poznatků a zkušeností z USA prvním evropským státem, který zavedl elektronický monitoring odsouzených se záměrem zavést důvěryhodnou alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a zredukovat náklady na výkon trestu odnětí svobody. Monitoring odsouzeného byl praktikován jako kontrolní prvek dohledu nad odsouzeným a nejednalo se tedy o sankci. Zkušební projekt elektronického monitoringu byl ve Švédsku spuštěn v pěti lokalitách v roce 1994 a byl praktikován u dospělých pachatelů, kterým byl uložen podmíněný trest odnětí svobody do 2 měsíců. Poté, co se pilotní projekt osvědčil, byla již v roce 1997 rozšířena jeho aplikace ve všech 45 probačních obvodech a došlo i k navýšení délky podmíněného trestu odnětí svobody na 3 měsíce. V letech 1994-1997 bylo do tohoto projektu zapojeno 12 000 odsouzených. V roce 2005 byla délka podmíněného trestu, jehož výkon je možno nahradit použitím elektronického monitorovacího systému, prodloužena na 6 měsíců a od roku 2011 je elektronické sledování používáno nejen jako dohled při podmíněném propuštění odsouzeného, ale i při kontrole vězňů v otevřených věznicích.¹⁰

⁸ JARKOVSKÁ, L., KOTULAN, P., ROZUM, J. *Institut dohledu u podmíněného propuštění: závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 28.

⁹ ČESKO. *Bezpečnostní teorie a praxe: sborník Policejní akademie ČR*. Praha: Policejní akademie České republiky, 10.2015, 2015(3), sv. 3. s. 117.

¹⁰ ČESKO. *Bezpečnostní teorie a praxe: sborník Policejní akademie ČR*. Praha: Policejní akademie České republiky, 10.2015, 2015(3), sv. 3. s. 114-115.

Norsko začalo používat elektronický monitoring odsouzených v roce 2008 ve dvou alternativách. V prvním případě to bylo jako náhrada výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody a druhou variantou byl monitoring odsouzeného při podmíněném propuštění z věznice.¹¹

Švédsko a Norsko společně s Dánskem a Finskem vytvořili tzv. skandinávský model používání elektronického monitoringu. Jeho výsadou jsou striktní pravidla zacházení s odsouzenými spočívající v intenzivním dohledu, což zahrnuje mimo jejich kontroly a podpory rovněž povinnost schůzek několikrát týdně s úředníkem probační služby, absenci požívání alkoholu a užívání drog, povinnost pracovat ve stálém zaměstnání, absolvovat motivační kurzy a programy prevence kriminality a v případě porušení těchto podmínek i promptní reakci na jejich porušení. Zařazení odsouzeného do programu elektronického monitoringu není alternativní sankce uložená soudem, ale jedná se o správní rozhodnutí.¹²

¹¹ ČESKO. *Bezpečnostní teorie a praxe: sborník Policejní akademie ČR*. Praha: Policejní akademie České republiky, 10.2015, 2015(3), sv. 3. s. 115.

¹² ČESKO. *Bezpečnostní teorie a praxe: sborník Policejní akademie ČR*. Praha: Policejní akademie České republiky, 10.2015, 2015(3), sv. 3. s. 115.

3 RETRIBUTIVNÍ A RESTORATIVNÍ JUSTICE, PROBACE, MEDIACE, PAROLE

3.1 Retributivní justice

Jako retributivní je zjednodušeně nazýván postup, při kterém je po spáchání trestného činu jeho pachatel policií dopaden, je mu sděleno obvinění, policejní orgán jeho spis poté předá státnímu zástupci, ten na pachatele podá obžalobu soudu, který následně rozhodne o vině a trestu. V tomto případě je hlavní snahou dopadení, usvědčení a následné potrestání pachatele.¹³

Podle amerického kriminologa Howarda ZEHRA¹⁴ je pohled retributivní (*trestající*) justice takový, že:

- trestný čin je primárně porušením práva a prohřeškem proti státu,
- porušením zákona vzniká vina,
- spravedlnost je naplněna prostřednictvím uznání viny pachatele a jemu uloženého trestu.

a hledá odpovědi na otázky:

- jak byl porušen zákon?
- kdo se daného činu dopustil?
- jak má být pachatel potrestán?

3.2 Restorativní justice

Restorativní justice vychází z tradičního způsobu vnímání zločinu z pohledu „dobrého selského rozumu“. Byť je tento přístup v jednotlivých kulturách vyjadřován rozdílně, jeho podstata je pro většinu tradičních společností podobná. Za restorativní přístup je označována snaha justice dát věci do pořádku, což zahrnuje morální a materiální nápravu škody včetně hledání a odstraňování důvodů, které vedly pachatele k jeho jednání. Nové pojetí restorativní justice, oproti justici retributivní, nevidí v trestném činu poškození veřejného zájmu, resp. útok na stát, ale poškození zájmů jedné osoby osobou druhou. V probíhajícím trestním řízení se proto restorativní justice soustřeďuje na konflikt, který vznikl mezi pachatelem a obětí trestného činu jako reakce na spáchaný

¹³ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. (eds.) *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, s. 30.

¹⁴ ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. [online]. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003 [cit. 2021-02-11]. s. 15. Dostupné také z: WWW:<<https://ndk.cz/uuid/uuid:0b742a70-f316-11e4-93b2-001018b5eb5c>>.

trestný čin, resp. na takový čin nahlíží jako na projev určitého sociálního konfliktu mezi oběma stranami, a proto v trestním procesu počítá jak s aktivní rolí obviněného, tak i s individuálním zohledněním potřeb a zájmů oběti, případně dalších dotčených subjektů s důrazem odstranění konfliktu mezi nimi.¹⁵

Howard ZEHR¹⁶ charakterizuje pohled restorativní (*obnovující*) justice tak, že:

- trestný čin je prohřeškem proti osobě a narušením vzájemných osobních vztahů,
- porušení normy vytváří závazky a povinnosti,
- k naplnění spravedlnosti dochází za účasti poškozeného, pachatele a členů komunity, kteří usilují o obnovu narušeného stavu a vztahů,
- hlavní zřetel je kladen na potřeby poškozeného a odpovědnost pachatele v procesu nápravy.

při čemž restorativní justice hledá odpovědi na otázky:

- komu vznikla škoda?
- jaké jsou potřeby osob, které trestný čin zasáhl?
- komu vznikají závazky a povinnosti?

3.3 Probace

§ 2

(1) Probací se pro účely tohoto zákona rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen "obviněný"), kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, sledování chování odsouzeného, kontrola výkonu omezení a povinností uložených obviněnému a dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.¹⁷

¹⁵ SOTOLÁŘ, A., ŠÁMAL, P., PÚRY, F. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 9.

¹⁶ ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. [online]. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003 [cit. 2021-02-11]. s. 15. Dostupné také z: WWW:<<https://ndk.cz/uuid/uuid:0b742a70-f316-11e4-93b2-001018b5eb5c>>.

¹⁷ ÚZ č. 1389 *Trestní předpisy*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2020, s. 438.

3.4 Mediace

§ 1

(2) Mediací se pro účely tohoto zákona rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediace lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.¹⁸

Prvopočátky mediace při řešení trestných činů sahají až do středověku, o čemž svědčí dodnes zachované tzv. „Smírčí kříže“. Ty byly výsledkem řešení sporu o vině a trestu mezi poškozeným a obviněným a v Evropě byly do tehdejšího trestního práva aplikovány již kolem roku 1300. Oproti původně uplatňovanému principu „smrt za smrt“ se právo v této době začalo více zabývat i hledisky vycházejícími z psychiky pachatele a podrobněji rozebíralo příčiny, které vedly pachatele ke spáchání trestného činu, nejčastěji vraždy v afektu. Ve srovnání se zvyklostí středověkého práva, ve kterém bylo praktikováno, že vrah musí být po usvědčení ze svého činu popraven, se začínala prosazovat snaha vyřešit pachatelovo jednání způsobem vhodnějším jak pro něj samotného, tak pro pozůstalé, ale i pro společnost. Praktikována byla v té době povinnost pachatele uhradit pohřeb oběti a zaplatit výlohy soudního jednání a stanovenou finanční částku na výchovu a výživu dětí zemřelého. Jeho rodině musel pachatel ještě v rámci svého „pokání“ předat smlouvenou sumu peněz, jako tzv. „hlavné“ (*za hlavu zemřelého*), případně jiné materiální požitky. Tato povinnost byla součástí vzájemné dohody mezi pachatelem a poškozenými a při jednání o podmínkách takové dohody byl kladen důraz na smíření obou stran a jejich závazek neusilovat o pomstu. Jako projev své lítosti musel pachatel na místě vraždy umístit vlastníma rukama vytesaný kamenný kříž nebo postavit kapličku, což představovalo jednak důkaz jeho pokání a smíření se s rodinou zavražděného, ale i vzpomínku na tuto tragickou událost.¹⁹

V dnešním pojetí představuje mediace za účasti mediátora uskutečněné dobrovolné, osobní a přímé setkání obětí a pachatele s cílem urovnání jejich konfliktu, odstranění důvodů vedoucích pachatele ke spáchání činu a přípravu podkladů k rozhodnutí státního zástupce, popř. soudce. Pokud ale nejde mediaci uskutečnit, úředník PMS provádí jiné činnosti směřující k urovnání konfliktu. Těmi je spolupráce nejen

¹⁸ ÚZ č. 1389 *Trestní předpisy*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2020, s. 438.

¹⁹ HOLÁ, L. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha: Grada. 2003, s. 27-28. Dostupné také z: WWW:<<https://ndk.cz/uuid/uuid:eec10230-7328-11e4-9c7b-5ef3fc9bb22f>>.

s pachatelem a obětí, ale i se zástupci postižené komunity nebo s jinými osobami, na základě čehož může být vypracována zpráva pro státního zástupce nebo soudce.²⁰

Cílem mediace je srozumitelná, jasně formulovaná, vyvážená, reálná, časově vymezená a prakticky proveditelná dohoda, na které se podílí všichni účastníci mediace. Dohoda je vypracovaná v písemné podobě, je stvrzena podpisy obou stran, a jsou v ní uvedeny konkrétní postupy jejího plnění, rozdělení odpovědnosti, úkolů a sankcí za její nedodržení nebo porušení.²¹

3.5 Parole

Pochází z francouzského „*je donn ma parole*“, což volně přeloženo znamená „*dávám své slovo*“ a tento pojem je zcela běžně používán dnešní justicí k označení toho, kdy je odsouzený propuštěn z vězení s podmínkou, že slíbí, tedy „*dá svoje slovo*“, že se po určité době po propuštění z vězení podrobí stanoveným podmínkám. V České republice má každý odsouzený v souladu s trestním řádem právo žádat o podmíněné propuštění, pokud vykonal polovinu trestu odnětí svobody, ke kterému byl odsouzen. Zvláště nebezpeční recidivisté a pachatelé odsouzení k výjimečnému trestu mohou o podmíněné propuštění žádat po vykonání dvou třetin svého trestu a k doživotí odsouzení až po dvaceti letech trestu ve věznicí. Při splnění podmínky, že k žádosti o podmíněné propuštění dá kladné doporučení ředitel věznice, může být odsouzený podmíněně propuštěn ještě před uplynutím poloviny trestu.²²

Pokud odsouzený žádá o podmíněné propuštění z výkonu trestu, může cestou sociálního pracovníka, vychovatele nebo jiného odborného zaměstnance věznice požádat o spolupráci probačního úředníka. Je-li ze strany vězeňské služby spolupráce úředníka PMS s odsouzeným na přípravě k jeho podmíněnému propuštění doporučena, je na místě příslušné středisko PMS zaslán „Podnět k zahájení spolupráce s PMS“. Následuje návštěva odsouzeného ve věznicí pracovníkem PMS, který poté zpracuje podklady pro rozhodnutí soudu, který o podmíněném propuštění odsouzeného bude rozhodovat. Probační úředník může před zpracováním závěrečné zprávy navázat součinnost i se střediskem PMS v místě bydliště odsouzeného a spolupracuje s poskytovateli různých programů a služeb zabývajících se integrací podmíněně propuštěných osob zpět do

²⁰ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. (eds.) *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, s. 37.

²¹ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2008, s. 147.

²² ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. (eds.) *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, s. 103.

společnosti a řešícími rovněž následky trestného činu, kterého se odsouzený dopustil. Když soud poté rozhodne o podmíněném propuštění odsouzeného, obligatorně mu stanoví zkušební dobu v délce 1 rok až 7 let, může mu rovněž uložit přiměřené povinnosti a přiměřená omezení a je-li třeba intenzivněji sledovat jeho způsob života po podmíněném propuštění, vysloví i dohled probačního úředníka.²³

²³ NOVOTNÝ, F., a kol. *Trestní zákoník 2010*. Praha. Eurounion, 2010, s.195.

4 VÝVOJ VZNIKU PROBACE A MEDIACE V ČR

Do období konce 60. let minulého století je datováno úsilí odborníků v oblasti trestního práva, kriminologie, penologie a dalších odvětví o změny trestní politiky v tehdejší komunistickém Československu, kde vládl totalitní režim s represivním trestním systémem. Už tehdy skupiny odborníků prosazovaly změny v trestní politice, které by směřovaly k posilování sociálně-výchovných prvků při práci s pachateli trestné činnosti s důrazem na odstraňování příčin porušování právních norem. Na základě spolupráce tehdejšího Národního výboru hlavního města Prahy a Výzkumného ústavu kriminologického vzniklo v letech 1968-1971, v rámci projektu „*Výzkum faktorů recidivy*“, při Generální prokuratuře experimentální středisko postpenitenciární péče. Jeho cílem bylo v podmínkách velkého města ověřit účinnost metod práce s tzv. nepřizpůsobivými občany, včetně odsouzených po jejich propuštění z výkonu trestu. Po několika letech začali v rámci tehdejších Okresních národních výborů fungovat tzv. kurátoři pro mládež, kteří pracovali s delikventní mládeží, převážně ale formou kontroly. Až koncem 80. let se stalo aktuálním tématem zprostředkování pomoci trestně stíhaným mladistvým a jejich rodinám. V systému vězeňství docházelo ke zřizování míst sociálních pracovníků majících za povinnost umožňovat odsouzeným udržovat po dobu jejich pobytu ve vězení kontakt s rodinou a připravovat podmínky pro jejich případné propuštění. Po vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu 1968 s následnou „normalizací“ však byly slibně rozběhnuté projekty zastaveny. Důsledky dlouhotrvajících nedostatků na poli trestní politiky před rokem 1989 se naplno projevil se změnou politického a společenského systému po „sametové revoluci“, zejména v oblasti nárůstu drobné kriminality a pokračující silné represi celého justičního systému. I přesto se v této době objevují vedle již existujících sociálních kurátorů a kurátorů pro mládež nové aktivity, které měly vliv na budoucí formování základů probace a mediace v ČR. Za zmínku stojí v roce 1991 odborníky z Ústavu státu a práva ČSAV, tehdejší Městské prokuratury v Praze a dalšími odborníky z oblasti sociální práce s mládeží, zahájený experiment nazvaný „*Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež*“. Tento projekt, inspirovaný zejména odborníky ze sousedního Rakouska, kde bylo hojně využíváno tzv. odklonů v trestním řízení, pokračoval s drobnými obměnami i mimo Prahu. Díky němu se nově objevil prvek aktivního zapojení odsouzeného na likvidaci následků jeho jednání a rovněž i zapojení poškozeného, kterému bylo dovoleno ovlivňovat proces, při kterém měl být odškodněn. Zde byl poprvé, za přispění třetí strany - mediátora, uplatněn prvek mediace mezi pachatelem a poškozeným. V roce 1993

byl zaveden první alternativní institut tzv. odklonu a v roce 1996 k němu přibyly další dva, narovnání a trest obecně prospěšných prací. V témže roce již došlo k ověřování činnosti budoucí PMS a v roce 1999 předložil tehdejší ministr spravedlnosti Otakar Motejl návrh další reformy justice, v němž byla navržena zásadní změna trestního řízení a také nový zákon o PMS.²⁴

²⁴ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. (eds.) *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, s. 10-12.

5 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA V ČR

V České republice byl systém probace a mediace jako nepostradatelný článek v uplatňování alternativních trestů budován od roku 1996 a celý tento proces byl završen schválením zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, v platném znění a zahájením její činnosti k 1. 1. 2001.

§ 1

(1) Zřizuje se Probační a mediační služba, která provádí v rozsahu stanoveném tímto nebo zvláštním zákonem úkony probace a mediace ve věcech projednávaných v trestním řízení.²⁵

Tím došlo ke vzniku úřadu majícího za jeden z cílů zprostředkování účinného a pro společnost prospěšného řešení problémů spojených s trestnou činností. Mezi jeho další činnosti patří důstojně a efektivně organizovat výkon soudem uložených alternativních trestů a opatření se zaměřením na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. V oblasti trestní politiky se jedná o zcela novou instituci vycházející ze spolupráce dvou profesí, sociální práce a práva, přičemž v oblasti práva se jedná především o právo trestní.

5.1 Činnost probační a mediační služby

§ 4

(1) Probační a mediační služba vytváří předpoklady k tomu, aby věc mohla být ve vhodných případech projednána v některém ze zvláštních druhů trestního řízení, nebo mohl být uložen a vykonán trest nespojený s odnětím svobody, anebo vazba byla nahrazena jiným opatřením. Za tím účelem poskytuje obviněnému odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje jeho chování a spolupracuje s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém žije a pracuje, s cílem, aby v budoucnu vedl řádný život.

(2) Probační a mediační činnost podle odstavce 1 spočívá zejména

- a) v obstarávání podkladů k osobě obviněného a jeho rodinnému i sociálnímu zázemí,*
- b) ve vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, nebo pro schválení narovnání, zejména projednání a uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody, nebo dohody o narovnání, případně*

²⁵ ÚZ č. 1389 *Trestní předpisy*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2020, s. 438.

podmínek pro další takové procesní postupy či tresty nespojené s odnětím svobody,

- c) ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy bylo rozhodnuto o nahrazení vazby probačním dohledem,*
- d) ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy byl dohled uložen, ve sledování a kontrole obviněného v průběhu zkušební doby, v kontrole výkonu dalších trestů nespojených s odnětím svobody, včetně trestu obecně prospěšných prací, ve sledování výkonu ochranných opatření,*
- e) ve sledování a kontrole chování odsouzeného v průběhu zkušební doby v případech, kdy bylo rozhodnuto o podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody.*

(3) Probační a mediační služba současně pomáhá při odstraňování následků trestného činu poškozeným a dalším osobám dotčeným trestným činem.

(4) Probační a mediační služba věnuje zvláštní péči mladistvým obviněným a obviněným ve věku blízkém věku mladistvých, přispívá k ochraně práv osob poškozených trestnou činností a ke koordinaci sociálních a terapeutických programů práce s obviněnými, zejména jde-li o mladistvé a uživatele omamných a psychotropních látek.

(5) Probační a mediační služba se podílí na prevenci trestné činnosti.

(6) Úkony probace a mediace, pokud nejsou tímto nebo zvláštním zákonem svěřeny do výlučné působnosti Probační a mediační služby, mohou vykonávat nebo se na nich podílet i jiné osoby.

(7) Probační a mediační služba provádí v rámci své působnosti úkony na pokyn orgánů činných v trestním řízení a ve vhodných případech v oblasti mediace i bez takového pokynu zejména z podnětu obviněného a poškozeného; v těchto případech o tom neprodleně informuje příslušný orgán činný v trestním řízení, který může rozhodnout, že věc se k mediaci nepředává a mediace proto dále prováděna nebude.

(8) V souvislosti s úkony probace a mediace je Probační a mediační služba oprávněna opatřovat informace a poznatky o osobě obviněného nebo o stanoviscích poškozeného významných pro rozhodnutí soudu či státního zástupce.

(9) Policejní orgán a státní zástupce vyzumívá středisko o věcech vhodných k mediaci; zejména v trestních věcech mladistvých postupuje tak, aby mediace byla využita od počátku trestního stíhání nebo místo něj.²⁶

²⁶ ÚZ č. 1389 *Trestní předpisy*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2020, s. 439.

6 ALTERNATIVNÍ TRESTY

Když se řekne trest, vybaví se většině lidí v souvislosti se spácháním trestného činu jako první možnost postihu pachatele vězení. Český právní řád ale zná i další formy trestů. Značné „popularity“ v poslední době dosahují tzv. alternativní tresty, které jsou pro odsouzeného často vhodnější a účinnější a pro Českou republiku z ekonomického hlediska zase oproti trestu odnětí svobody podstatně levnější. Jednotná definice pojmu alternativní trest v dnešní době neexistuje, ale tradičně jsou pod tímto označením vnímány takové druhy trestů, byť nespojené s odnětím svobody odsouzeného, i přesto garantující naplnění účelu trestu, jako kdyby odsouzený klasický trest odnětí svobody vykonal.²⁷

V nejširší rovině lze alternativní tresty vymezit jako všechny tresty nespojené s odnětím svobody. Při tomto vymezení by v rámci českého práva do alternativních trestů spadaly všechny tresty uvedené v § 52 tr. zákoníku, vyjma trestu odnětí svobody. Do této kategorie by se tedy daly zařadit i trest ztráty čestných titulů a vyznamenání a trest ztráty vojenské hodnosti, jelikož samy o sobě nemají za následek omezení osobní svobody pachatele, byť lze oba tyto tresty uložit jen vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody. V užší rovině ale můžeme alternativní tresty vymezovat pomocí jejich hlavního účelu, kterým je náhrada za nepodmíněný trest odnětí svobody. V tomto pojetí by do této kategorie spadaly pouze čtyři tresty; trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest a podmíněné odsouzení. Za pátý alternativní trest, resp. trestní opatření, lze v užším slova smyslu považovat i peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu ukládané v rámci sankcionování mladistvých dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.²⁸ Trestní opatření jsou všechna opatření směřující k mladistvým, jde o např. trest Obecně prospěšných prací a trestní opatření Obecně prospěšných prací – podobně u všech ostatních, včetně „trestního opatření výkonu odnětí svobody“. Výjimky tvoří např. ztráta čestných titulů, ztráta vojenské hodnosti, kde by u mladistvých nebyla možná (§ 24 ZSVM).²⁹

²⁷ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 214.

²⁸ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges 2011, s. 31.

²⁹ ŠÁMAL, P., a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Komentář. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2011, s. 246.

Druhy alternativních trestů

- domácí vězení
- obecně prospěšné práce
- propadnutí majetku
- peněžitý trest
- propadnutí věci
- zákaz činnosti
- zákaz držení a chovu zvířat
- zákaz pobytu
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
- ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání
- ztrátu vojenské hodnosti
- vyhoštění

6.1 Domácí vězení

Trest domácího vězení je zakotven v § 60 trestního zákoníku a jedná se o alternativní trest, který byl do praxe českého soudnictví vnesen novým trestním zákoníkem, jež nabyl účinnosti dnem 1. 1. 2010. Důvodem k jeho zavedení byly kromě snahy o zachování pozitivních rodinných vazeb odsouzeného v době výkonu trestu i důvody ekonomické, jelikož finanční náklady na výkon trestu domácího vězení nejsou pro stát tak zatěžující jako u trestu odnětí svobody, při kterém je odsouzený umístěn ve věznici. Pro představuje nově zaváděný způsob trestu, respektive nový způsob omezení jeho osobní svobody, které ale probíhá za současného ponechání odsouzeného na svobodě.³⁰

§ 60 Trestního zákoníku

(1) Soud může uložit trest domácího vězení až na dvě léta, odsuzuje-li pachatele přečinu, jestliže

- *a) vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu, a*

³⁰ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges 2009, s.373.

- **b)** pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.

(2) Jako samostatný trest může být trest domácího vězení uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

(3) Trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu tohoto trestu v určeném obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotních služeb u poskytovatele zdravotních služeb v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu; poskytovatel zdravotních služeb je povinen na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit.

(4) Soud stanoví časové období, ve kterém je odsouzený povinen se zdržovat v určeném obydlí nebo jeho části, v pracovních dnech, ve dnech pracovního klidu a pracovního volna s přihlédnutím zejména k jeho pracovní době a k času potřebnému k cestě do zaměstnání, k péči o nezletilé děti a k vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí, aby při zajištění všech nezbytných potřeb odsouzeného a jeho rodiny ho přiměřeně postihl na svobodě. Soud může odsouzenému povolit navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.

(5) Soud může uložit pachateli na dobu výkonu tohoto trestu přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem.

(6) Jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4, též některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.³¹

³¹ NOVOTNÝ, F., a kol. *Trestní zákoník 2010*. Praha. Eurounion, 2010, s. 161-162.

Tento druh trestu doplnil dosavadní výčet alternativních trestů, které lze uložit dospělým za spáchané přečiny a stejně tak i mladistvým za spáchaná provinění.³² Jeho zavedením se česká justice do jisté míry inspirovala praxí používanou v zahraničí, nicméně např. délka možného uložení trestu se výrazně odlišuje tím, že v cizině se tento trest ukládá v rádech několika měsíců, zatímco v Česku jej lze uložit až na dva roky.

6.1.1 Nahrazení vazby dohledem

Z pohledu laika se může zdát, že se jedná o situaci podobnou výkonu TDV. Zatímco TDV je trestem, nahrazení vazby dohledem je pouze náhradou vazby a na pachatele se hledí, jako na nevinného. Pouze v dílčí části - nahrazení vazby elektronickým monitoringem se proto dá uvažovat o podobnosti s TDV.

Obviněnému je z rozhodnutí soudce nebo státního zástupce uložen dohled probačního úředníka a může mu být uložena povinnost zdržovat se ve stanoveném časovém období v určeném obydlí nebo jeho části, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotních služeb u poskytovatele zdravotních služeb v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu. Stejně tak může soudce rozhodnout o výkonu elektronické kontroly plnění povinností uložených v souvislosti s tímto opatřením prostřednictvím elektronického kontrolního systému, pokud obviněný slíbí, že při výkonu elektronické kontroly poskytne potřebnou součinnost. V tomto případě se ale nejedná o výkon TDV ze strany pravomocně odsouzeného, ale o náhradu vazby, která mu hrozila jako obviněnému, při čemž soudce využil oprávnění dle § 73 odst. 1 písm. c) odst. 3 a 4 trestního řádu a nahradil vazbu dohledem³³.

6.2 Historie trestu domácího vězení

Domácí vězení je jeden z nejstarších trestů, jaký lidstvo zná. Již v prvním století, kolem roku 60, se musel tomuto trestu v Římě podrobit apoštol Pavel z Tarsu. V období Velkomoravské říše, za vlády knížete Rostislava byl pro podezření z vlastizrady do domácího vězení v Řezně uvržen Karoloman, syn franského krále Ludvíka, v roce 1604 uvalil císař Rudolf II. domácí vězení na českého šlechtice Adama Havla z Lobkovic pro podezření z vraždy Hanibala ze Schönbergu, v roce 1633 byl v domácím vězení italský

³² ŠÁMAL, P., a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Komentář. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2011, s. 79.

³³ ÚZ č. 1389 *Trestní předpisy*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2020, s. 152-153.

astronom, filozof a fyzik Galileo Galilei a po únorové revoluci v roce 1917 byl v roce 1918 krátce v domácím vězení i poslední ruský car Mikuláš II. Alexandrovič se svoji rodinou. V právním řádu České republiky pak získal trest domácího vězení oporu v písemné podobě za vlády Františka Josefa I. zákonem č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, který nabyl účinnosti 1. září 1852. Další rozšíření trestu domácího vězení přišlo již o tři roky později, kdy je institut domácího vězení aplikován ve vojenském trestním zákoně. Po vzniku Československa v roce 1918 došlo recepčním zákonem k převzetí rakouského právního řádu pro české země a v platnosti zůstaly také právní předpisy v oblasti trestního práva. V roce 1950 byl přijat nový trestní zákon, který po 98 letech nahradil trestní předpisy z doby rakousko-uherské monarchie. Tímto rozhodnutím zákonodárského sboru zmizel trest domácího vězení oficiálně z trestního zákona na dlouhé roky a k jeho obnovení došlo až schválením zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Efektivní výkon tohoto trestu byl ale vždy poměrně problematický, neboť bylo nutné zabezpečit, aby odsouzený stále přebýval ve svém vymezeném domově. To bylo možné zajistit jen postavením strážce či namátkovou kontrolou. Teprve mohutný rozvoj technologií ve 20. století dokázal tento problém vyřešit tím, že začala existovat možnost zavedení nové elektronické formy kontroly výkonu tohoto trestu.³⁴

6.3 Podmínky k uložení trestu domácího vězení

Hlavní podmínkou k uložení trestu domácího vězení je skutečnost, že pachatel je odsouzen za spáchání přečinu, tedy jakéhokoli nedbalostního trestného činu nebo za spáchání úmyslného trestného činu, jehož horní hranice sazby trestu odnětí svobody nepřevyšuje 5 let. Možnost uložení tohoto trestu u poměrně velké škály trestných činů má své opodstatnění s ohledem na systém alternativních opatření, jelikož jako nejpřísnější alternativní trest by mělo být domácí vězení ukládáno nejen jako postih nejméně závažné kriminality. Další podmínkou je závěr soudu o tom, že je splněna podmínka § 60 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku (*vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu*). Zejména výraz „...postačí.“ a část „...a to popřípadě i vedle jiného trestu.“ značí, že tato podmínka vymezuje trest domácího vězení proti trestu odnětí svobody. TDV totiž představuje nejpřísnější alternativu k trestu odnětí svobody, resp. se jedná o druhý nejpřísnější druh trestu. Při hodnocení dostatečnosti trestu domácího vězení, vzhledem k osobě pachatele a možnosti jeho nápravy, soud hodnotí

³⁴ JUSTICE.CZ - *Náramky*. © 2021 [online]. Praha: Justice.cz 14.2.2021 [cit. 2021-02-14]. Dostupné z WWW: <<https://naramky.justice.cz/historie/>>.

i poměry pachatele a povahu a závažnost činu, který spáchal. Prakticky vyloučit lze uložení trestu domácího násilí u deliktů spáchaných z domova, jako např. trestná činnost spáchaná prostřednictvím internetu nebo delikty z oblasti domácího násilí. Rovněž v případě, kdy by byl z důvodů závažnějšího následku způsobu spáchání, popř. většího počtu přitěžujících okolností, trest domácího vězení neadekvátní, nebyl by takový trest uložen. Nemožnost uložit trest domácího vězení mohou zapříčinit i skutečnosti, kdy pachatel nemá zajištěno stálé bydliště nebo má stálé bydliště tam, kde s ním žijí další osoby, které by na něj ale mohly mít negativní vliv, popř. je z pracovních důvodů velmi často nebo dlouhodobě mimo bydliště apod. Obligatorní podmínkou k uložení trestu domácího vězení je písemný slib pachatele, že se bude v určené době zdržovat v obydlí na určené adrese a při kontrole poskytne veškerou potřebnou součinnost. Pokud by takový slib pachatel dobrovolně neposkytl, nemůže soud v žádném případě trest domácího vězení uložit, což značí, že aplikace tohoto alternativního trestu je podmíněna souhlasem pachatele. V českém právu se tak jedná o jediný trest, který nelze pachateli uložit proti jeho vůli. Jedním z důvodů, proč je u trestu domácího vězení souhlas pachatele vyžadován, je posílení resocializačního účinku tohoto druhu trestu, neboť stejně jako u trestu obecně prospěšných prací, je možno konstatovat, že výkon takového trestu má větší naději na dosažení svého účelu, když pachatel trest akceptuje a dá k jeho uložení souhlas. Dalším důvodem vedoucím k podmínce slibu pachatele s uložení trestu domácího vězení je zajištění bezproblémového výkonu tohoto trestu a možnosti provádění jeho kontroly za poskytnutí potřebné součinnosti ze strany pachatele. Ta spočívá zejména v umožnění vstupu do obydlí za účelem kontroly samotného odsouzeného, ale i z důvodu instalace a údržby technického zařízení sloužícího k elektronickému monitoringu. Zákon však už neřeší situaci, pokud by odsouzený svůj slib porušil v tom smyslu, že by např. neumožnil úředníkovi probační služby vstup do svého obydlí, nebo znemožnil instalaci elektronického monitorovacího systému, tzv. náramku na svém těle, popř. jeho úmyslným poškozením nebo zničením bránil v kontrole výkonu trestu. Za zmaření trestu domácího vězení zákon totiž považuje pouze nedodržení podmínek stanovených v § 60 odst. 3 až 5 tr. zákoníku. Pokud by tedy pachatel odmítal poskytnout svoji součinnost ke kontrole výkonu trestu domácího vězení, nelze v takovém případě učinit závěr, že svým jednáním maří výkon takového trestu a nebude tedy ani možné na základě toho nařídit výkon náhradního trestu odnětí svobody. V úvahu by nepřicházelo ani vynucení si vstupu do obydlí odsouzeného proti jeho vůli, byť by se tak stalo za asistence Policie ČR, jelikož by nedošlo k naplnění podmínek pro vstup do obydlí, jiného prostoru nebo na pozemek dle § 40 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR

a takové jednání by mohlo být považováno za nepřipustný zásah do domovní svobody ve smyslu čl. 12 Listiny základních práv a svobod. Pokud by měl být za této situace a při stávající právní úpravě nařízen náhradní trest odnětí svobody, nezbývalo by, než aby soud prokázal nedodržování podmínek výkonu trestu jiným způsobem, např. výsledkem svědků, kteří by potvrdili, že odsouzený se prokazatelně zdržoval mimo bydliště v době, ve které měl být ve svém obydlí. Pro takové případy by postačilo uzákonit, že i nedodržení slibu odsouzeného, zdržovat se v určené době v obydlí na určené adrese a při kontrole poskytnout veškerou potřebnou součinnost, bude považováno za odepření součinnosti nutné k zajištění kontroly výkonu trestu a bude to důvodem k nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody. Za současné právní úpravy tak jediným možným důsledkem odmítnutí spolupráce při výkonu trestu domácího vězení ze strany pachatele zůstává odpovědnost za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 odst. 1 písm. h) trestního zákoníku, neboť jeho jednání by mohlo být považováno za závažné jednání směřující ke zmaření výkonu nebo účelu trestu. Takový postup by ovšem vyžadoval celé nové trestní stíhání s tím, že sekundární postih za porušení podmínek alternativního trestu by měl pro pachatele přijít co nejdříve. Stejně tak zákon neřeší situaci, pokud by vstup do obydlí, kde se má odsouzený zdržovat, odmítl některý z jeho spolubydlících, ať už by to bylo ve snaze chránit svoje soukromí nebo by důvodem byla např. snaha krýt porušení povinnosti zdržovat se v obydlí ze strany odsouzeného. V tomto případě by nemohlo být jednání spolubydlícího v žádném případě kladeno za vinu odsouzenému a nebyl by to ani důvod k nařízení náhradního trestu odnětí svobody. I zde by k nápravě tohoto stavu pomohlo, pokud by možnost uložení TDV byla podmíněna nejenom slibem zdržovat se v určené době v obydlí na určené adrese a při kontrole poskytnout veškerou potřebnou součinnost ze strany obviněného, ale i slibem k poskytnutí veškeré potřebné součinnosti ke kontrole výkonu jeho TDV ze strany všech spolubydlících.³⁵

6.4 Institut předběžného šetření³⁶

V souvislosti s trestem domácího vězení a možnostmi využít elektronického monitoringu při kontrole jeho plnění ze strany odsouzeného je ze strany úředníků PMS prováděn tzv. Institut předběžného šetření (dále jen IPŠ). Jedná se o standardní činnost PMS před rozhodnutím soudu, která je využívána ke zmapování podmínek pro uložení TDV,

³⁵ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges 2011, s. 311-315.

³⁶ ROSENBEG, T. *Institut předběžného šetření a jeho účel v souvislosti s trestem domácího vězení a využitím elektronického monitoringu*. Brno: Probační a mediační služba 2019, s. 1-6.

případně povinnosti zdržovat se v rámci podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody v místě bydliště. IPŠ je rovněž využíván v souvislosti se zavedením elektronického monitoringu při náhradě vazby dohledem.

Smyslem IPŠ je:

- identifikace rizik a případných problémových oblastí a analýza podmínek a předpokladů pro výkon TDV, náhradu vazby dohledem, popř. povinnosti zdržovat se v místě bydliště,
- předložení kompletních informací soudu pro rozhodnutí ve věci,
- doporučení k uložení sankce s uvedením věcných argumentů podložených znalostí projednávaného případu,
- případně doporučení dalších vhodných opatření v souvislosti s daným případem (*např. odpovídající monitorovací program v souvislosti s elektronickým monitoringem*).

Správně provedené předběžné šetření k posouzení vhodnosti uložení TDV umožní:

- Eliminovat případy nevhodné pro uložení trestu domácího vězení z důvodu:
 - vysokého rizika selhání odsouzeného,
 - nemožnosti vykonávat TDV pro chybějící stabilní bydlení,
 - častého pobytu odsouzeného mimo bydliště,
 - nemožnost využití elektronického monitoringu pro nevyhovující technické podmínky v bydlišti nebo ze zdravotních problémů obviněného,
 - zásadního omezení ostatních členů domácnosti, příp. jejich potenciálního ohrožení.
- Předcházet problémům při výkonu TDV s využitím elektronického monitoringu z důvodu:
 - častých žádostí odsouzeného o změnu podmínek,
 - konfliktů s odsouzeným při předpokládaném porušování podmínek výkonu TDV,
 - neschopnosti odsouzeného obsluhovat technické prostředky
- Zvýšit pravděpodobnost řádného výkonu trestu domácího vězení z důvodu:
 - důkladného a s dostatečným předstihem provedeného poučení odsouzeného o nárocích, které na něj budou při výkonu TDV za užití elektronického monitoringu kladeny,

- zmapování prostředí, ve kterém bude výkon TDV a instalace technologií probíhat,
- navázání kontaktu s odsouzeným k vytvoření prostoru pro ošetření dalších rizik a potřeb před uložením trestu.

6.5 Výkon trestu domácího vězení

§ 334a tr. řádu

Výkon trestu domácího vězení

(1) Jakmile se rozhodnutí, podle něhož se má vykonat trest domácího vězení stalo vykonatelným, předseda senátu zašle odsouzenému a příslušnému středisku Probační a mediační služby nařízení výkonu tohoto trestu, v kterém určí

- *a) počátek výkonu tohoto trestu a*
- *b) místo výkonu tohoto trestu.*

(2) Počátek výkonu trestu domácího vězení stanoví předseda senátu tak, aby si odsouzený mohl obstarat své záležitosti.

(3) Místo výkonu trestu stanoví předseda senátu v obydlí odsouzeného v místě trvalého pobytu nebo v místě, kde se odsouzený zdržuje, a to s přihlédnutím k jeho osobním a rodinným poměrům; je-li odsouzený zaměstnán, přihlédne i k místu výkonu zaměstnání a k možnostem dopravy do zaměstnání.³⁷

Trest domácího vězení by měl být ukládán prioritně jako alternativa k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a měl by být ukládán pachatelům, které je sice třeba s přihlédnutím k závažnosti a povaze spáchaného trestného činu, k jejich osobě a možnosti jejich resocializace postihnout trestem odnětí svobody, ale současně s ohledem na jejich osobní vlastnosti a rodinné poměry, bude postačující zásah vůči nim podstatně méně intenzivnější. Podstata trestu spočívá v povinnosti pachatele zdržovat se při výkonu trestu v soudem určeném obydlí a ve stanoveném časovém období, pokud mu v tom nebrání důležité důvody jako výkon zaměstnání nebo povolání, případně poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení při onemocnění. Navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění může soud povolit i ve dnech

³⁷ ÚZ č. 1389 *Trestní předpisy*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2020, s. 237.

pracovního klidu a pracovního volna, což je projevem principu soudní individualizace trestu.³⁸

6.5.1 Odklad a přerušení výkonu TDV

Dobu stanovenou k výkonu trestu domácího vězení lze odsouzenému na potřebnou dobu z důležitých důvodů odložit nebo přerušit, avšak doba přerušeni nebo odloženi se mu do výkonu trestu nezapočítá. Zákon blíže nestanoví podmínky k odkladu nebo přerušeni výkonu TDV, za důležité důvody se považují např. zdravotní nebo rodinné důvody, hospitalizace ve zdravotnickém zařízení, delší pracovní cesta apod. Nastanou-li takové důvody před zahájením výkonu TDV, soud rozhodne o odloženi výkonu, nastanou-li až v průběhu výkonu TDV, rozhodne soud o jeho přerušeni. O změně rozhoduje soud formou usneseni. Jakmile podmínky pro odklad nebo přerušeni výkonu TDV pominou, soud odklad, resp. přerušeni výkonu TDV bez zbytečného odkladu odvolá. Pravomocné usneseni o povolení i odvolání odkladu nebo přerušeni výkonu TDV soud zasílá středisku PMS, které je místně příslušné ke kontrole výkonu tohoto trestu.³⁹

6.5.2 Změny podmínek výkonu TDV

Stejně tak mohou být z důležitých důvodů změněny podmínky výkonu trestu domácího vězení. O změně rozhoduje soud na návrh odsouzeného, státního zástupce nebo probačního úředníka formou usneseni, proti kterému je přípustná stížnost, která má odkladný účinek. Změnit lze:

- místo výkonu TDV (*např. pokud odsouzený nemá náhradu za předchozí bydliště, o které z nějakého důvodu přišel, lze výkon TDV přerušit*),
- dobu, po kterou se má obviněný zdržovat ve svém bydlišti (*změna zaměstnavatele, směnnost apod.*),
- již stanovené přiměřené povinnosti a přiměřená omezení.

Zpřísnění podmínek výkonu trestu je ale při respektování zásady zákonitosti spíše vyloučeno. K tíži obviněného nelze změnit ani počet hodin v týdnu, kdy se má zdržovat v určeném obydlí, ani přiměřený rozsah jeho omezení a povinností a dodatečně nelze

³⁸ NOVOTNÝ, F., a kol. *Trestní zákoník 2010*. Praha: Eurounion, 2010, s.161-162.

³⁹ DURDÍK, T. *Výkonávací řízení - tresty obecně prospěšných prací, domácího vězení a zákazu vstupu*. Prezentace ze dne 23. 1. 2019 na semináři pro soudce a státní zástupce na Justiční akademii v Kroměříži. s 34-35.

měnit ani celkovou výměru původně uloženého trestu. I v tomto případě je nutno pravomocné usnesení soudu o změně podmínek výkonu TDV doručit na PMS.⁴⁰

6.5.3 Přeměna výkonu TDV

Taxativní důvody přeměny výkonu trestu domácího vězení na trest odnětí svobody jsou uvedeny v § 61 trestního zákoníku. O přeměně TDV na trest odnětí svobody rozhoduje předseda senátu ve veřejném zasedání, a to jak na návrh probačního úředníka, tak i bez něj. Za zmaření trestu domácího vězení je považováno zejména to, pokud se pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu TDV:

- vyhýbá nástupu výkonu trestu TDV (*např. tím, že se skrývá*), nebo
- bez vážného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu TDV (*např. v době povolených návštěv bohoslužeb páchá další trestnou činnost*),
- jinak maří výkon trestu (*např. tím, že úmyslně odmítá poskytnout potřebnou součinnost při kontrole výkonu TDV*),
- zaviněně ve stanovené době nevykoná uložený trest (*tj. včetně uložených a přiměřených omezení a povinností dle § 60 odst. 5 tr. zákoníku ve spojení s § 48 odst. 4 tr. zákoníku*).

I nevedení řádného života po dobu výkonu TDV ze strany odsouzeného může být považováno za jiné maření výkonu tohoto trestu a být jedním z důvodů k přeměně TDV na trest odnětí svobody.⁴¹

6.6 Kontrola výkonu trestu domácího vězení

§ 334b tr. řádu

Kontrola výkonu trestu domácího vězení

(1) Kontrolu výkonu trestu domácího vězení zajišťuje Ministerstvo spravedlnosti nebo jím k výkonu elektronické kontroly zřízená organizační složka státu ve spolupráci s Probační a mediační službou prostřednictvím elektronického kontrolního systému umožňujícího detekci pohybu odsouzeného nebo Probační a mediační služba namátkovou

⁴⁰ DURDÍK, T. *Vykonávací řízení - tresty obecně prospěšných prací, domácího vězení a zákazu vstupu*. Prezentace ze dne 23. 1. 2019 na semináři pro soudce a státní zástupce na Justiční akademii v Kroměříži. s 33.

⁴¹ DURDÍK, T. *Vykonávací řízení - tresty obecně prospěšných prací, domácího vězení a zákazu vstupu*. Prezentace ze dne 23. 1. 2019 na semináři pro soudce a státní zástupce na Justiční akademii v Kroměříži. s 36.

kontrolou prováděnou probačním úředníkem. Za tím účelem je odsouzený povinen umožnit orgánu zajišťujícímu kontrolu vstup do místa výkonu trestu a strpět pořízení svých biometrických údajů orgánem zajišťujícím kontrolu na jeho žádost při zahájení elektronické kontroly, a dále v jejím průběhu, existuje-li podezření na porušení kontrolovaných povinností. Pořizovanými biometrickými údaji jsou otisky prstů, rysy obličeje a záznam hlasu.

(2) Pokud nebyly při výkonu elektronické kontroly podle odstavce 1 zjištěny skutečnosti důležité pro trestní řízení, uchovávají se záznamy o pohybu odsouzeného nejdéle po dobu dvanácti měsíců po skončení výkonu elektronické kontroly.⁴²

Detailní podmínky kontroly výkonu TDV jsou dále upraveny ve Vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 456/2009 Sb.⁴³

Základním prostředkem kontroly výkonu trestu za situace, kdy není využíván EMS, jsou namátkové osobní kontroly. Ty jsou prováděny v místě, kde byl výkon TDV nařízen. Kontroly jsou prováděny probačním úředníkem dle plánu kontrol a jsou nepravidelné a namátkové. Podle plánu kontrol musí být pachatel osobně zkontrolován minimálně 4x v jednom měsíci s tím, že počet prováděných kontrol lze přiměřeně zvýšit podle individuálních okolností případu. Takový postup zvolí probační úředník s přihlédnutím k:

- osobnosti pachatele a jeho motivaci k výkonu TDV,
- dosavadní zodpovědnosti a spolehlivosti pachatele při výkonu TDV,
- míře rizika vyplývajícího z případného maření TDV,
- výsledkům doposud realizovaných kontrol,
- existenci uložených přiměřených povinností a omezení, vč. jejich obsahu a způsobu kontroly,
- absenci předjednání TDV.

Osobní namátkovou kontrolu provádí probační pracovník vždy v doprovodu dalšího pracovníka a to kdykoli během doby stanovené pro výkon TDV. Pouze při vyhodnocení, že riziko ohrožení pracovníka při kontrole je minimální, může kontrolu provést i bez doprovodu další osoby. To však neplatí při kontrole prováděné v nočních hodinách. Při kontrole u sebe musí mít formulář „záznam o namátkové kontrole TDV“ a „sdělení

⁴² ÚZ č. 1389 *Trestní předpisy*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2020, s. 237.

⁴³ ČESKO. Vyhláška č. 456 Ministerstva spravedlnosti ze dne 11. prosince 2009 o kontrole výkonu trestu domácího vězení In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 145, s. 7451-7452.

o porušení TDV“, služební mobilní telefon, služební průkaz, základní administrativní pomůcky a v noční době i svítílnu. Na každou osobní namátkovou kontrolu si připraví „záznam o namátkové kontrole TDV“, který nechá pachateli při návštěvě podepsat. Pokud pachatele v době prováděné kontroly v určeném obydlí nezastihne, zapíše tuto skutečnost do formuláře „sdělení o porušení TDV“, jehož kopii ponechá na předem smluveném místě (*poštovní schránka, příp. dveře, okno apod.*) s výzvou, aby jej pachatel ve stanoveném termínu kontaktoval za účelem projednání a zdůvodnění porušení podmínek výkonu trestu. Ke kontrole výkonu TDV může probační pracovník přistoupit v odůvodněných případech i za asistence PČR. Důvod k takovému postupu je zejména tehdy, pokud existuje zvýšené riziko nebezpečí pro kontrolujícího pracovníka, anebo podezření, že v místě výkonu trestu dochází k páchání trestné činnosti. Při samotné kontrole se probační pracovník v případě požádání prokáže služebním průkazem a kontrolovanou osobu, pokud ji nezná z dřívějšího kontaktu, požádá o předložení dokladu prokazujícího jeho totožnost. To, zda využije při kontrole svoje právo vstoupit do obydlí pachatele je, po vyhodnocení všech bezpečnostních rizik, na zvážení probačního úředníka, který může kontrolu plnění TDV provést i bez vstupu do obydlí. Pachatel je ale povinen vstup do místa výkonu TDV probačnímu pracovníkovi umožnit.⁴⁴

6.7 Úhrada nákladů

Úhradu nákladů spojených s výkonem TDV a využitím elektronického kontrolního systému upravuje Vyhláška č. 458/2009 Sb., kterou se stanoví, že:

- *Denní sazba nákladů výkonu trestu domácího vězení a nákladů spojených s využitím elektronického kontrolního systému činí 50 Kč za každý kalendářní den, ve kterém odsouzený alespoň zčásti vykonával trest domácího vězení nebo ve kterém byl alespoň zčásti využíván elektronický kontrolní systém.*⁴⁵

6.8 Dohoda o součinnosti

Součinnost v oblasti výkonu trestu domácího vězení, podmíněného propuštění s dohledem s uloženou povinností zdržovat se ve stanoveném časovém období ve svém obydlí nebo jeho části a nahrazení vazby zárukou, dohledem, předběžným opatřením nebo slibem byla mezi PMS, zastoupenou její ředitelkou PhDr. Andreou Matouškovou, Ministerstvem spravedlnosti ČR zastoupeným náměstkem sekce provozní a právní

⁴⁴ Interní dokument Probační a mediační služba *Trest domácího vězení – metodický standard*. PMS. 2016.

⁴⁵ ČESKO. Vyhláška č. 458 Ministerstva spravedlnosti ze dne 11. prosince 2009 kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a využitím elektronického kontrolního systému a způsob jejich úhrady. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 145, s. 7453.

Ing. Zbyňkem Spoustou a PČR, zastoupenou policejním prezidentem plk. Mgr. Janem Švejdarem, podepsána formou dohody v roce 2019.⁴⁶

⁴⁶ Interní dokument Policie ČR č.j. PPR-27759-31/ČJ-2018-990115 *Dohoda mezi Probační a mediační službou, Ministerstvem spravedlnosti České republiky a Policií České republiky o součinnosti.*

7 ELEKTRONICKÝ MONITOROVACÍ SYSTÉM

Jedná se o soustavu technických prostředků a organizačních opatření k zajištění kontroly výkonu alternativních trestů či opatření. Centrálním prvkem je informační systém zaznamenávající podrobnosti o monitorované osobě, o sledovacích zařízeních a jejich stavu, který monitoruje pobyt této osoby. Data pro tento systém jsou generována technickými prostředky umístěnými na těle monitorované osoby (*náramek*) a v místě jejího pobytu (*základnová stanice, komunikátor popř. alkohol tester*).⁴⁷

7.1 Historie elektronického monitoringu

Jako autoři a průkopníci konceptu elektronického monitoringu jsou uváděni bratři Schwitzgebelovi z USA, kteří na počátku 60. let minulého století za dobrovolné pomoci skupiny studentů vyrobili elektronické monitorovací zařízení, které mělo sloužit ke kontrole chování podmíněně propuštěných vězňů a psychicky nemocných osob. Vyrobený přístroj byl v roce 1964 patentován, z důvodu technických potíží a obav před velkým zasahováním do života monitorovaných osob byl ale jeho další vývoj zastaven. Až na počátku 80. let začal soudce J. Love z Nového Mexika v USA praktikovat ukládání trestních sankcí, které bylo možno kontrolovat pomocí monitorovacího zařízení. Jeho výroby se ujal M. T. Gross, bývalý obchodní zástupce počítačové firmy Honeywell, a díky němu byla už v roce 1983 tato forma kontroly trestu uplatněna u 5 odsouzených. Na bázi manžety (*náramku*), vynalezené T. Moodym, začal následně elektronický monitoring fungovat i na Floridě a v průběhu následujících 6 roků začalo přístroje sloužící k elektronickému monitoringu vyrábět dalších 16 výrobců. Koncem roku 1989 už bylo v USA tímto způsobem monitorováno 12-14 tisíc odsouzených a na přelomu milénia už jich bylo 100 000.⁴⁸

Zákonitě se postupem času elektronický monitoring rozšířil i do Evropy, kde byl v roce 2009 tento způsob kontroly odsouzených praktikován již ve 12 státech, přičemž Anglie a Wales patřily k zemím, kde bylo jeho používání nejrozšířenější. Tomuto způsobu monitoringu předcházela kontrola prováděná formou telefonického rozhovoru s odsouzeným pomocí standardní pevné telefonní linky, což ovšem vyžadovalo od

⁴⁷ ČESKO. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. PMSČR: *Pro pachatele-Trest domácího vězení-EMS náramky*. [online]. PMSČR, © 2002-2021 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z WWW:<<https://naramky.justice.cz/historie/>>.

⁴⁸ ČESKO. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. PMSČR: *Pro pachatele-Trest domácího vězení-EMS náramky*. [online]. PMSČR, © 2002-2021 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z WWW:<<https://naramky.justice.cz/historie/>>.

kontrolujícího úředníka velmi dobrou znalost svého klienta, včetně jeho hlasového projevu.⁴⁹

7.2 Příprava podkladů pro uložení elektronické kontroly pomocí EMS

Kromě podmínky, že odsouzený nespáchal trestnou činnost, která by zahrnovala násilí na osobách blízkých, s nimiž nadále sdílí společnou domácnost, musí probační úředník před udělením kladného stanoviska k elektronické kontrole výkonu TDV formou elektronického monitoringu ještě zjistit, a v rámci osobní návštěvy prověřit, zda je v bydlíšti, kde má být TDV vykonán, dlouhodobě stabilní zdroj elektrické energie a vhodné místo k umístění základnové stanice monitorovacího systému a zda je bydlíště v území, pokrytém signálem mobilní komunikace GSM⁵⁰/GPRS⁵¹, jehož prostřednictvím jsou přenášena data o pohybu monitorované osoby.⁵²

7.2.1 Úvodní konzultace

Při úvodní konzultaci probačního úředníka s odsouzenou či obviněnou (*v případě že se jedná o nahrazení vazby dohledem*) osobou je nutné detailně zvážit všechny aspekty, které mohou být z hlediska EMS relevantní. Z těchto informací lze poté vyhodnotit rizika, která souvisí s technickými limity elektronických monitorovacích zařízení a získat informace nezbytné pro návrh elektronicky kontrolovaných přiměřených omezení a povinností.⁵³

7.2.2 Návštěva v místě bydlíště monitorované osoby

V rámci návštěvy v místě bydlíště osoby, která má být monitorována pomocí EMS je nutné lokalitu prověřit z hlediska dostupnosti signálu GPS, sítě mobilní komunikace a zajištění dlouhodobě stabilního přívodu elektrické energie. Pozornost v domácnosti této osoby je potřeba věnovat také faktorům, jež mohou zvýšit riziko neoprávněné manipulace se základnovou stanicí (*děti, domácí zvířata apod.*). Posuzován je i výběr vhodného místa

⁴⁹ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges 2009, s.375-376.

⁵⁰ původně francouzsky Groupe Spécial Mobile, později anglicky Global System for Mobile Communication = standard pro mobilní telefony.

⁵¹ General Packet Radio Service = standard pro mobilní telefony a další zařízení s přenosem dat.

⁵² JUSTICE.CZ - *Elektronický monitorovací systém - řízení*. [online]. © 2021, Praha: Justice.cz 14.2.2021 [cit. 2021-02-14]. Dostupné z WWW: <<https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system/#rizeni>>.

⁵³ JUSTICE.CZ - *Elektronický monitorovací systém (EMS)*. [online]. © 2021, Praha: Justice.cz 14.2.2021 [cit. 2021-02-14]. Dostupné z WWW: <<https://naramky.justice.cz/brozura/>>.

pro instalaci základnové stanice jednak z důvodu, že musí být trvale připojena ke zdroji elektrické energie ale i proto, aby nedocházelo k jejímu přemístování případně k otřesům, jelikož stanice má zabudovaný citlivý indikátor pohybu, který by jakoukoliv manipulaci nebo silnější zachvění indikoval na operační středisko EMS jako bezpečnostní incident, který by musel být ihned vyhodnocen, popř. řešen.⁵⁴

7.2.3 Zpracování stanoviska PMS

Návrh probačního úředníka na využití elektronické kontroly obsahuje i konkrétní návrh parametrů trestu či opatření, který zohledňuje specifické možnosti elektronické kontroly. Zohledňuje se charakter trestné činnosti a míra rizikovosti monitorované osoby. Podle toho lze zohlednit intenzitu elektronické kontroly, kterou lze upravit vhodnou kombinací různého počtu příkázaných či zakázaných zón (včetně *perimetru*) a nastavením denního harmonogramu monitorované osoby.⁵⁵

7.3 Technické zajištění monitoringu

7.3.1 Náramek BLUtag INT⁵⁶

Jedná se o jednodílné hybridní sledovací zařízení pro potřeby lokalizace monitorované osoby. Jeho základní funkcí je vyhodnocování, zda se osoba nachází nebo nenachází v oblasti pokryté rádiovým signálem základnové stanice. Pokud náramek eviduje stav, že monitorovaná osoba v dosahu základnové stanice není, aktivuje se modul GPS, pro lokalizaci místa, ve kterém se náramek nachází.

Náramek BLUtagINT:

- obsahuje technologii GPS v těle náramku,
- má hmotnost 170 g,
- je vodotěsný a odolný proti prachu dle třídy IP68,
- je vybaven zvukovým alarmem a vibrací,

⁵⁴ JUSTICE.CZ - *Elektronický monitorovací systém (EMS)*. [online]. © 2021, Praha: Justice.cz 14.2.2021 [cit. 2021-02-14]. Dostupné z WWW: <<https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system/#prostredky/>>.

⁵⁵ JUSTICE.CZ - *Elektronický monitorovací systém (EMS)*. [online]. © 2021, Praha: Justice.cz 14.2.2021 [cit. 2021-02-14]. Dostupné z WWW: <<https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system/#prostredky/>>.

⁵⁶ JUSTICE.CZ - *Elektronický monitorovací systém (EMS)*. [online]. © 2021, Praha: Justice.cz 14.2.2021 [cit. 2021-02-14]. Dostupné z WWW: <<https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system/#prostredky/>>.

- připevňuje se na dolní končetinu monitorované osoby v oblasti kotníku pomocí pevně připojeného popruhu,
- je vybaven technologiemi, které indikují neoprávněné sejmutí, přerušení připevňovacího popruhu, který je uvnitř opatřen optickým vláknem, je automaticky hlášeno OS EMS na Ministerstvu spravedlnosti ČR,
- má vestavěnou baterii, kterou musí monitorovaná osoba pravidelně každý den nabíjet. Jakmile kapacita baterie poklesne na hodnotu, kdy je potřeba zahájit nabíjení, je tento stav automaticky indikován na OS EMS, jehož pracovník tuto situaci telefonicky řeší s monitorovanou osobou jako incident. Pokud monitorovaná osoba nezahájí nabíjení a kapacita baterie dosáhne kriticky nízké hodnoty nabití, začne náramek v nastavených intervalech vibrovat za účelem upozornění monitorované osoby a tyto intervaly se zkracují v závislosti na míře vybíjení baterie.

Obrázek 1: Náramek BLUtag INT

Zdroj: PMS

7.3.2 Základnová stanice BLUbox⁵⁷

Je pevně umístěná domácí sledovací jednotka nezaměnitelně spárovaná s náramkem, která slouží k zaměření prostoru obydli,

- umísťuje se v místě bydliště monitorované osoby,
- primární napájení je přes standardní elektrickou zásuvku,
- jako záložní zdroj je nabíjecí baterie,
- identifikuje na bázi RFID⁵⁸ přítomnost náramku ve svém dosahu,
- upozorňuje operační středisko na neoprávněnou manipulaci.

⁵⁷ JUSTICE.CZ - *Elektronický monitorovací systém (EMS)*. [online]. © 2021, Praha: Justice.cz 14.2.2021 [cit. 2021-02-14].

⁵⁸ Radio Frequency Identification = identifikace na rádiovém kmitočtu.

Obrázek 2: Základnová stanice BLUbox

Zdroj: PMS

7.3.3 Koncové zařízení – komunikátor⁵⁹

Zařízení pro komunikaci s monitorovanou osobou v případě nutnosti:

- umožňuje hlasovou komunikaci s monitorovanou osobou,
- umožňuje on-line lokalizaci zařízení na mapových podkladech,
- využívá technologii GPS,⁶⁰ funguje jako mobilní telefon pro kontakt s monitorovanou osobou, umožňuje pracovníkům PMS a zaměstnancům OS EMS kontaktovat v případě potřeby monitorovanou osobu, ostatní funkce koncového zařízení jsou však omezeny - nelze se na něj dovolat z jiného telefonu ani z něj uskutečňovat hovory,
- ověřuje identitu komunikující osoby pomocí otisku prstu.

Obrázek 3: Koncové zařízení – komunikátor

Zdroj: PMS

⁵⁹ JUSTICE.CZ - *Elektronický monitorovací systém (EMS)*. [online]. © 2021, Praha: Justice.cz 14.2.2021 [cit. 2021-02-14].

⁶⁰ Globální družicový polohový systém, s jehož pomocí je možno určit geografickou polohu přijímače nacházejícího se kdekoli na Zemi. Uživatelé pomocí GPS přijímače přijímají signály z jednotlivých družic, které jsou v danou chvíli nad obzorem.

7.3.4 Koncové zařízení – vzdálené testování na alkohol⁶¹

- ověřuje identitu testované osoby prostřednictvím sejmutí vizuálních biometrických údajů,
- pracuje v režimu on-line, výsledky ověření identity a měření množství alkoholu v dechu jsou odesílány přímo do databáze informačního systému EMS,
- mobilní detektor pracuje ve spojení s mobilním telefonem (*komunikátorem*), který zobrazuje monitorované osobě pokyny k provedení testu, pořizuje kvůli její identifikaci fotografii osoby provádějící test a odesílá naměřené hodnoty do informačního systému EMS,
- umožňuje provádět testy na alkohol „24 hodin“ denně, nezávisle na místě výskytu monitorované osoby,
- frekvenci a dobu výzev k provedení testu lze nastavit automaticky v systému nebo k provedení testu může být monitorovaná osoba vyzvána operátorem operačního střediska, přesnost měřené hladiny alkoholu v dechu je 0,2 ‰,
- bezpečnostním incidentem v rámci tohoto monitorovacího programu mohou být tyto skutečnosti:
 - monitorovaná osoba zmešká výzvu na provedení testu,
 - testem byla naměřena přítomnost alkoholu v dechu,
 - nebyla vyhodnocena shoda testované osoby s referenční fotografií,
- kalibrace přístroje je prováděna každých 6 měsíců popř. po 300 provedených testech.

Obrázek 4: Koncové zařízení – vzdálené testování na alkohol

Zdroj: PMS

⁶¹ JUSTICE.CZ - *Elektronický monitorovací systém (EMS)*. [online]. © 2021, Praha: Justice.cz 14.2.2021 [cit. 2021-02-14].

7.3.5 Operační středisko⁶²

Je pracovištěm na odboru EMS spadajícím pod Ministerstvo spravedlnosti ČR, které s využitím informačního systému EMS kontroluje plnění omezení a povinností stanovených monitorovaným osobám:

- pracuje v nepřetržitém provozu 24 hodin denně a jeho úkolem je zajištění bezprostřední reakce na provozní⁶³ a bezpečnostní⁶⁴ incidenty vyvolané monitorovanou osobou,
- operátor sleduje údaje o stavu zařízení monitorovaných osob zaznamenávané v informačním systému EMS a v případě signalizovaných incidentů kontaktuje monitorovanou osobu, informuje ji o zjištěném incidentu a jeho charakteru, ve spolupráci s monitorovanou osobou mapuje důvody, kvůli nimž incident nastal, a ovlivňuje jednání monitorované osoby tak, aby došlo k ukončení stavu, který incident vyvolal, případně podniká činnosti k odvrácení možných rizik z neplnění přiměřených omezení a povinností uložených těmto osobám, a pokud je to nutné, kontaktuje s požadavkem na řešení incidentu PČR,
- po uzavření incidentu operátor vygeneruje v informačním systému EMS zprávu o proběhlém incidentu a příslušný probační pracovník je o této skutečnosti ze strany operačního střediska vyrozuměn e-mailem, případně i SMS.

Neplní-li monitorovaná osoba stanovená omezení nebo povinnosti podléhající elektronické kontrole, sdělí probační pracovník tuto skutečnost bezodkladně soudu a v přípravném řízení státnímu zástupci. Soud může na základě toho rozhodnout o přeměně TDV na trest odnětí svobody nebo v případě nahrazení vazby dohledem o uvalení vazby.

⁶² JUSTICE.CZ - *Elektronický monitorovací systém (EMS)*. [online]. © 2021, Praha: Justice.cz 14.2.2021 [cit. 2021-02-14].

⁶³ narušení funkce zařízení pro sledování v důsledku technické závady nebo jiné okolnosti, která však není považována za bezpečnostní incident.

⁶⁴ porušení podmínek trestu, předběžných opatření, přiměřených omezení nebo povinností stanovených monitorované osobě, neoprávněný a účelový zásah do zařízení pro sledování ze strany monitorované osoby, nedodržení příkázané zóny nebo překročení zakázané zóny monitorovanou osobou.

Obrázek 5: Operační středisko

Zdroj PMS

7.4 Využívání elektronického monitoringu v ČR

V souvislosti se zavedením trestu domácího vězení začalo Ministerstvo spravedlnosti ČR řešit i elektronickou formu kontroly výkonu tohoto trestu. V červenci 2012 byl zahájen pilotní projekt nazvaný „Elektronický monitoring odsouzených“. Ten měl za úkol ověřit provoz elektronického monitoringu a na základě zjištěných výsledků využít zkušenosti k přípravě uvedení této formy kontroly výkonu TDV do praxe. V rámci tohoto projektu byl experiment elektronického monitorovacího zařízení testován na 43 dobrovolnících z řad odsouzených, kterým byl TDV uložen a na 4 dobrovolnících z řad úředníků PMS. Výstupem z tohoto experimentu bylo doporučení, aby provozovatelem elektronického monitoringu byla PMS, jelikož provozování systému EMS externím dodavatelem by bylo finančně nákladnější. Po důkladném vyhodnocení celého experimentu bylo doporučeno systém elektronického monitoringu odsouzených zavést do praxe a zakoupit 500 až 2000 těchto zařízení. Dne 15. 2. 2013 byla zveřejněna zakázka na dodávku a zajištění provozu EMS, jejíž hodnota byla odhadována na 229 500 000 Kč. Zakázka byla ale ještě před realizací ukončena, což je přičítáno zejména amnestii prezidenta republiky z ledna 2013, při které došlo i k prominutí uložených TDV. Tím se počet odsouzených k tomuto trestu prakticky vynuloval. V říjnu 2014 byl projekt elektronického monitoringu znovu oživen a vznikla pracovní skupina „EMSON“ (*Elektronický Monitorovací Systém „ON“*). Ta měla za cíl připravit podklady k nové veřejné zakázce na zavedení EMS a už v lednu 2015 byla PMS pověřena realizací této nadlimitní zakázky, která však byla v prosinci téhož roku pro malý počet zájemců znovu zrušena. Poslední zakázka, při které byla zvolena forma tzv. soutěžního dialogu, byla

vypsána koncem února 2016 a o rok později, 21. února 2017, byla jejím vítězem vyhlášena izraelská společnost SuperCom Ltd.⁶⁵

Firma SuperCom má smlouvu s PMS do roku 2024 a za dodání prvních 280 kusů zařízení k elektronickému monitoringu, včetně softwaru, jí zaplatilo Ministerstvo spravedlnosti 15,6 milionu korun. Elektronické náramky jsou v provozu od září 2018, a kromě odsouzených vykonávajících alternativní trest domácího vězení, hlídají také vězně podmíněně propuštěné na svobodu nebo obviněné, kterým byla vazba nahrazena dohledem. Podle sdělení mluvčího Ministerstva spravedlnosti ze dne 14. 1. 2020 měla dalších 120 kusů náramků s příslušenstvím firma SuperCom dodat v říjnu 2019, což ale ani do poloviny ledna 2020 nesplnila.⁶⁶

Údaj PMS o počtu monitorovaných osob uvádí, že od zavedení EMS v září 2018 nepřekročil vývoj jejich počtu po měsících hodnotu 166 monitorovaných. Tohoto maximálního čísla bylo dosaženo v prosinci 2019 a v lednu 2020 a od té doby se počet osob, jejichž výkon TDV je monitorován pomocí EMS pomalu snižuje, přičemž k 7. 3. 2021 činil hodnotu 109 monitorovaných s tím, že za 28 měsíců fungováním EMS bylo jeho prostřednictvím kontrolováno celkem 533 osob.⁶⁷

Když byl koncem roku 2018 projekt elektronického monitoringu spuštěn, očekávalo Ministerstvo spravedlnosti, že by po roce jeho fungování mohlo být touto novinkou v oblasti kontroly výkonu trestu monitorováno až 600 odsouzených. *„Možná jsme čekali, že počet bude růst trochu rychleji. Ale řekla bych, že jak justice funguje, potřebuje opravdu trochu času, aby soudci věřili a porozuměli, co jim tento systém vlastně přináší. Ta čísla i z našeho pohledu byla vypočítána jinak, ale to byla teorie a teď vidíme, jaká je praxe,“* potvrdila větší očekávání ředitelka PMS PhDr. Andrea Matoušková dne 16. 10. 2019. Podle ministryně spravedlnosti Marie Benešové je jedním z důvodů to, že soudy přistupují k novince zatím trochu rezervovaně: *„Naše soudnictví je konzervativní a musí si na to zvyknout, že to je novinka, a oni si neradi*

⁶⁵ VICHEREK, R. Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. *Časopis pro právní vědu a praxi*. [online]. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2019, 27(1). s 29-47. Dostupné z: WWW: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:6028bdb5-f040-4ab5-bc37-8601da2331e5>>.

⁶⁶ ČESKÁ JUSTICE - *Izraelská firma nedodala elektronické náramky a nereaguje, hrozí omezení monitoringu* [online]. Praha: Česká justice, 14.1.2020 10:43 [cit. 2021-02-14]. Dostupné z WWW: <<https://www.ceska-justice.cz/2020/01/izraelska-firma-nedodala-elektronicke-naramky-nereaguje-hrozi-omezeni-monitoringu/>>.

⁶⁷ JUSTICE.CZ - *Elektronický monitorovací systém (EMS)*. [online]. © 2021, Praha: Justice.cz 7.3.2021 [cit. 2021-03-12]. Dostupné z WWW: <<https://naramky.justice.cz/souhrnny-prehled/>>.

zvykají na novinky. Oni jedou rádi po staru a mají rádi své jisté. Musíme je přesvědčovat a musíme jim to dokazovat, že je to dobrá věc,“ uvedla Benešová.⁶⁸

Statistiky Vězeňské služby ČR, PMS a vyjádření ředitelky PMS a ministryně spravedlnosti jasně prokazují, že nejen kvůli problémům s dodavatelskou firmou SuperCom nesplnil prozatím elektronický monitoring očekávání. Po zavedení alternativního trestu domácího vězení měla být aplikace elektronické kontroly pomocí EMS tím, co mělo zefektivnit systém kontroly a přinést velkou personální úlevu probačním úředníkům. Pokud by byl fungující elektronický monitoring v maximální míře a správně využíván, odpadla by jim zejména časově náročná povinnost opakovaných fyzických kontrol výkonu TDV a probační úředníci by mohli např. důkladněji a detailněji monitorovat a vyhodnocovat podmínky k uložení TDV dalším „klientům“, což by jejich práci značně zkvalitnilo, případně by se mohli věnovat dalším činnostem, naplňujícím cíle a poslání PMS.

⁶⁸ ŠTEFAN, V. *Justice se k náramkům pro vězně podle Benešové staví „rezervovaně“. Pachatelům však chybí zázemí.* [online]. Praha. iRozhlas. 16. 10. 2019, 6:00 (Aktualizováno 16. 10. 2019, 16:50) [cit. 2021-2-18]. Dostupné z WWW: <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/naramky-pro-vezne-domaci-vezeni_1910160600_pj>.

ZÁVĚR

Autor bakalářské práce si za hlavní cíl stanovil analýzu činnosti Probační a mediační služby v České republice při uložení a výkonu alternativního trestu domácího vězení a detailní objasnění fungování elektronického monitorovacího systému při výkonu tohoto trestu. Vedlejším cílem práce bylo představení poslání a cílů PMS jako relativně nové instituce na poli trestní politiky.

V úvodu práce je proveden exkurz do historie ukládání trestu domácího vězení a komparace vzniku a rozvoje probační služby ve vybraných evropských zemích, včetně postupného aplikování elektronického monitoringu, jako způsobu kontroly výkonu tohoto trestu. V další části jsou objasněny principy retributivní a restorativní justice a pojmy probace, mediace a parole.

Po seznámení s vývojem a vznikem probace a mediace v České republice je detailněji představena i samotná Probační a mediační služba jako státní organizace, zajišťující kontrolu výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, připravující podklady pro jejich ukládání a nabízející možnost jednání mezi pachatelem a obětí o urovnání následků trestného činu. Následuje výčet alternativních trestů a přechod k podrobné analýze činnosti PMS v souvislosti s výkonem trestu domácího vězení a elektronické kontroly jeho výkonu. Z provedené analýzy vyplývá, že byt' se může někomu z laického pohledu jevit činnost úředníků PMS jako banální až zbytečná, ve skutečnosti je tomu naopak. Jedním z mnoha příkladů je činnost probačního úředníka při realizaci tzv. institutu předběžného šetření, při kterém jsou zjišťovány a vyhodnocovány podmínky k ukládání alternativních trestů. Pokud je PMS státním zástupcem nebo soudcem pověřena ke zjištění možnosti uložit pachateli TDV a kontrolovat jeho výkon pomocí EMS, provede probační pracovník po úvodní konzultaci s pachatelem osobní návštěvu v jeho bydlišti, při které se seznamuje s prostředím, ve kterém pachatel žije a kde by měl TDV vykonávat. Dále se mimo jiné seznamuje s jeho denním režimem, s případnými spolubydlícími, ověřuje si informace získané při úvodní konzultaci, prověřuje možnost instalace zařízení pro EMS a následně posuzuje, zda je uložení TDV s elektronickou kontrolou jeho výkonu vhodným trestem. Závěrem musí zpracovat písemné stanovisko, které předkládá příslušnému státnímu zástupci nebo soudci s doporučujícím nebo nedoporučujícím stanoviskem k uložení TDV, včetně posouzení možnosti elektronické kontroly výkonu tohoto trestu pomocí EMS. Přestože pro soudce má toto stanovisko pouze „informativní“ charakter a při výroku o trestu se jím nemusí řídit, lze právě činnost probačního úředníka v této fázi hodnotit jako velmi náročnou a odpovědnou. Pokud by

bylo předběžné šetření s kladným stanoviskem k udělení TDV provedeno probačním úředníkem neprofesionálně a nedůsledně a soudce by ho akceptoval, může mít porušení podmínek jeho výkonu ze strany pachatele negativní dopad na výsledek, který se od TDV očekává.

Analýza činnosti PMS dále ukázala, že kontrola odsouzených pomocí EMS zatím nenaplnuje ta očekávání, která do něj byla vkládána. Hlavní příčina je na straně izraelské společnosti SuperCom, která si jako dodavatel systému neplní svoje závazky, díky čemuž je tzv. elektronických náramků nedostatek, bez viny ale nejsou ani české soudy. V souvislosti s tím bylo i ze strany samotné ministryně spravedlnosti konstatováno, že čeští soudci mají díky svému konzervativnímu přístupu při ukládání trestů podíl na tom, že se nezvyšuje počet osob s uloženým TDV. Tento stav paradoxně napomáhá pracovníkům PMS, kteří tak nejsou přetěžováni povinností provádět osobní kontroly výkonu TDV z důvodu, že elektronická kontrola není pro nedostatek „náramků“ aplikovatelná. Právě tyto osobní namátkové kontroly odsouzených, které musí být prováděny několikrát měsíčně v různých časových intervalech, o víkendech a v denní i noční době, jsou pro pracovníky PMS personálně i časově velmi zatěžující.

Zavedení TDV a následně i elektronické kontroly jeho výkonu pomocí EMS do systému české justice bylo nutností a nelze pochybovat o tom, že to byl krok správným směrem. Nyní už je na odpovědných orgánech, aby v co nejkratší době byly řádně plněny smluvní podmínky ze strany dodavatele EMS, popř., aby byl zajištěn dodavatel nový a spolehlivý. Na bedrech Ministerstva spravedlnosti je zase úkol „přesvědčit“ soudce, k častějšímu ukládání TDV s kontrolou jeho plnění pomocí elektronického monitoringu. Pokud se podaří tyto dva základní problémy vyřešit, přinese častější aplikace tohoto trestu do praxe výhody jak pracovníkům PMS ve formě omezení časově a personálně náročných osobních kontrol odsouzených k TDV bez elektronické kontroly jeho výkonu, tak i státní pokladně v podobě snížení výdajů na pobyt odsouzených ve věznicích. V roce 2019 bylo dle údajů Vězeňské služby⁶⁹ vězněno v ČR 20.953 osob, při čemž denní náklady na jednoho vězně činily 1 492 Kč, což činilo náklady převyšující částku 31 milionů korun za den a více než 11 miliard korun za rok. Dalším nemalým pozitivem při častějším ukládání tohoto druhu trestu bude i to, že při jeho výkonu neztrácí pachatel sociální kontakt s rodinou, je mu umožněno i nadále vykonávat své zaměstnání a díky tomu může

⁶⁹ MÄSIAROVÁ, L. *Statistická ročenka vězeňské služby České republiky 2019* [online]. Praha: Generální ředitelství vězeňské služby ČR. 2020 [cit. 2021-2-18]. s. 70-72. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2020/05/Statisticka%20A1-ro%20Denka-V%20Bze%2088sk%20A9-slu%20BEby-%20Cesk%20A9-republiky-za-rok-2019.pdf#page=70&zoom=100,53,368>>.

případně i hradit škodu spáchanou trestným činem, což je plně v souladu s principy restorativní justice.

Využívání elektronického monitoringu odsouzených při výkonu TDV je zatím ještě v „*plenkách*“, proto je třeba si na objektivní hloubkovou analýzu ještě počkat. I přesto je třeba vyzdvihnout profesionalitu a svědomitou a pečlivou práci probačních pracovníků, kteří tím přispívají k naplňování poslání a cílů celé Probační a mediační služby v České republice a to nejen v souvislosti s trestem domácího vězení a jeho kontroly pomocí EMS.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. DERKS, J., a kol. *Probace v Evropě*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002. 162 s. ISBN 80-7338-007-2.
2. DURDÍK, T. *Vykonávací řízení - tresty obecně prospěšných prací, domácího vězení a zákazu vstupu*. Prezentace ze dne 23. 1. 2019 na semináři pro soudce a státní zástupce na Justiční akademii v Kroměříži. 47 s.
3. JARKOVSKÁ, L., KOTULAN, P., ROZUM, J. *Institut dohledu podmíněného propuštění: závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. 290 s. ISBN 80-7338-026-9.
4. JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009. 895 s. ISBN 978-80-87212-24-0.
5. KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. 544 s. ISBN 80-7179-813-4.
6. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2008. 380 s. ISBN 978-80-7367-502-8.
7. NOVOTNÝ, F., a kol. *Trestní zákoník 2010*. Praha: Eurounion, 2010. 838 s. ISBN 978-80-7317-084-4.
8. ROSENBEG, T. *Institut předběžného šetření a jeho účel v souvislosti s trestem domácího vězení a využitím elektronického monitoringu*. Brno: Probační a mediační služba 2019. 10 s.
9. SOTOLÁŘ, A., ŠÁMAL, P., PÚRY, F. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000. 468 s. ISBN 80-7179-350-7.
10. ŠÁMAL, P., a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Komentář. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2011. 968 s. ISBN 978-80-7400-350-9.
11. ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges 2011. 416. s. ISBN 978-80-87212-68-4.
12. ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. (eds.) *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010. 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

13. ÚZ č. 1389 *Trestní předpisy*. Ostrava: Nakladatelství Sagit, 2020. 480 s. ISBN 978-80-7488-424-5.

Elektronické zdroje

1. ČESKÁ JUSTICE - *Izraelská firma nedodala elektronické náramky a nereaguje, hrozí omezení monitoringu* [online]. Praha: Česká justice, 14.1.2020 10:43 [cit. 2021-02-14]. Dostupné z WWW: <<https://www.ceska-justice.cz/2020/01/izraelska-firma-nedodala-elektronicke-naramky-nereaguje-hrozi-omezeni-monitoringu/>>.
2. ČESKO. *Bezpečnostní teorie a praxe: sborník Policejní akademie ČR*. [online]. Praha: Policejní akademie České republiky, 10 2015, 2015(3) [cit. 2021-02-10]. sv. 3. 146 s. ISSN 80-7251-183-1. Dostupné také z: WWW:<<https://ndk.cz/uuid/uuid:47cdb500-68ab-11e8-943b-5ef3fc9ae867>>.
3. ČESKO. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *PMS ČR: Pro pachatele-Trest domácího vězení-EMS náramky*. [online]. PMSČR, © 2002-2021 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z WWW:<<https://naramky.justice.cz/historie/>>.
4. HOLÁ, L. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. [online]. Praha: Grada. 2003 [cit. 2021-02-09]. 186. s. ISBN 80-247-0467-6. Dostupné také z: WWW:<<https://ndk.cz/uuid/uuid:eec10230-7328-11e4-9c7b-5ef3fc9bb22f>>.
5. JUSTICE.CZ - *Náramky*. [online]. © 2021, Praha: Justice.cz 14.2.2021 [cit. 2021-02-14]. Dostupné z WWW: <<https://naramky.justice.cz/historie/>>.
6. JUSTICE.CZ - *Elektronický monitorovací systém - řízení*. [online]. © 2021, Praha: Justice.cz 14.2.2021 [cit. 2021-02-14]. Dostupné z WWW: <<https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system/#rizeni>>.
7. JUSTICE.CZ - *Elektronický monitorovací systém (EMS)*. [online]. © 2021, Praha: Justice.cz 14.2.2021 [cit. 2021-02-14]. Dostupné z WWW: <<https://naramky.justice.cz/brozura/>>.
8. JUSTICE.CZ - *Elektronický monitorovací systém (EMS)*. [online]. © 2021, Praha: Justice.cz 14.2.2021 [cit. 2021-02-14]. Dostupné z WWW: <<https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system/#prostredky/>>.

9. JUSTICE.CZ - *Elektronický monitorovací systém (EMS)*. [online]. © 2021, Praha: Justice.cz 7.3.2021 [cit. 2021-03-12]. Dostupné z WWW: <<https://naramky.justice.cz/souhrnny-prehled/>>.
10. MÄSIAROVÁ, L. *Statistická ročenka vězeňské služby České republiky 2019* [online]. Praha: Generální ředitelství vězeňské služby ČR. 2020 [cit. 2021-2-18]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2020/05/Statisticka%20ro%C4%8Denka-V%20ze%C5%88sk%C3%A9-slu%C5%BEby-%20Ceska-republiky-za-rok-2019.pdf#page=70&zoom=100,53,368>>.
11. ŠTEFAN, V. *Justice se k náramkům pro vězně podle Benešové staví „rezervovaně“. Pachatelům však chybí zázemí*. [online]. Praha. iRozhlas. 16. 10. 2019, 6:00 (Aktualizováno 16. 10. 2019, 16:50) [cit. 2021-2-18]. Dostupné z WWW: <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/naramky-pro-vezne-domaci-vezeni_1910160600_pj>.
12. VICHEREK, R. *Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného*. *Časopis pro právní vědu a praxi*. [online]. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2019, 27(1) [cit. 2021-2-18]. 168 s. ISSN 1210-9126. Dostupné z: WWW: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:6028bdb5-f040-4ab5-bc37-8601da2331e5>>.
13. ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. [online]. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003 [cit. 2021-02-11]. 48 s. ISBN 80-902998-1-4. Dostupné také z: WWW: <<https://ndk.cz/uuid/uuid:0b742a70-f316-11e4-93b2-001018b5eb5c>>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Vyhláška č. 456 Ministerstva spravedlnosti ze dne 11. prosince 2009 o kontrole výkonu trestu domácího vězení In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 145, s. 7451-7452. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=2009&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=2>> ISSN 1211-1244>.
2. ČESKO. Vyhláška č. 458 Ministerstva spravedlnosti ze dne 11. prosince 2009, kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a využitím elektronického kontrolního systému a způsob jejich úhrady. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 145, s. 7453. Dostupné z WWW: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=2009&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=2>> ISSN 1211-1244.

Ostatní zdroje

1. Interní dokument Policie ČR č.j. PPR-27759-31/ČJ-2018-990115 *Dohoda mezi Probační a mediační službou, Ministerstvem spravedlnosti České republiky a Policií České republiky o součinnosti*.
2. Interní dokument Probační a mediační služba *Trest domácího vězení – metodický standard*. PMS. 2016.

Seznam zkratk:

EMS Elektronický monitorovací systém

IPŠ Institut předběžného šetření

OS EMS Operační středisko elektronického monitorovacího systému

PMS Probační a mediační služba

TDV Trest domácí vězení

ZSVM Zákon o soudnictví ve věcech mládeže